

816.732

Lovas csendőrök TANKÖNYVE

Összeállította az oktató tisztt.

II-ik kiadás.

(Utánnyomás tilos.)

Nyomatott és kapható a kiadó: Sárík Gyula könyvnyomdájában Cegléd

82

816. 732

md

102. 588

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomat. Névtárcsapló
1928 év. 855 sz.

Lóismeret.

1. A lófajtákat hogyan osztjuk be és mi jellemzi őket?

a) Keleti lovak. Ezek: arabs, angol, telivér-félvér és a magyar parlagi ló, mely közönséges keleti ló, feltéve, hogy nyugati vér nincs benne. Jellemzi: a szilárd szervezet, élénk vérmérséklet, gyors mozgás.

b) Nyugati lovak. Ezek: a pinkafői nagyobb és a muraközi kisebb termetű igás ló. Jellemzi: petyhüdt szervezet, csendesebb vérmérséklet, lassabb mozgás.

c) Átmeneti fajták. Ezek: Gidrán, lipissai, Nonusok és minden félvér, melyben nyugati vér is van. Jellemzi: a keleti és nyugati ló két ellentétes szervezetét különféle fokban keveredve bírják s a hazánkban levők inkább a keleti lovakhoz állanak közelebb.

d) Törpe lovak. Ilyen: a törpe székely ló. Jellemzi: az alacsony, de aránylag széles test, melyben nagyobb mozgékonyág is rejlik.

2. Hány nyak-, hát-, és ágyécsigolyája van a lónak?

Nyak 7, hát 18, ágyék 5.

3. Milyennek kell lenni a szabályos mellső és hátulsó patának?

A szabályos mellső pata hordozó széle kőralaku, a hátsó szivalaku. Fala mindkettőnek mázzal bevont, sima,

talpa homoru, a mellső 45—50 fok, a hátsó 50—55 fok szögben áll a földhöz. A falon horpadások, bemélyedések ne legyenek.

4. Hogyan kell a lovat szabályszerűen megvizsgálni?

Istállóban. Állásban, miképen áll, figyelmes-e vagy aluszékony, nincs-e valami rossz szokása? Jászolból zabját, szénáját, megette-e? Végigsimitjuk, megveregetjük, hogy jóindulattal tűrie? Megemelgetjük a lábát. Megnézzük fogát, szemét, megvizsgálni az orrüreget, torokjáratot, hogy tiszta-e?

Szabadban: Vízszintes helyen álljon. Megítelni színét, jegyeit. Tisztaságát. Minden oldalról a külemtani részt. Majd mozgásban kemény talajon. Tanult lovakat nyergelni vagy befogni.

5. Milyennek kell lenni a jó nyaknak és mikor mondjuk hibásnak a nyakat?

Akkor jó, ha mérsékeltlen hosszú, izmos, elég magasan illesztett és mozgékony. Formái: a karesu egyenes nyak, karesu ivelt nyak, hattyu nyak. Mindhárom a lovagláshoz alkalmas.

Hibás formái: A szarvas nyak, mert a fej nincs eléggé megszegve s így a vezeték a kézből kiesik. Az ökörnyak, rövid, vaskos, nem elég mozgékony; deszka nyak, izomszegény. Terhelt nyak, sulyos, elzsirosodott, leginkább ígáslovaknál.

A nyak általában vaskosabb a csődörnél és szikárabb a kancánál.

6. A ló korát miről lehet felismerni és hány foga van a lónak?

Fogairól. — Kancának 36, csődör- vagy heréltnek 40. — zápfog 24, metszőfog 12 és agyartfog 4 (ez utóbbi csak csődör és heréltnek).

7. Milyen patát nevezünk meredek patának, hogyan kell azt faragni és vasalni?

Szarufala a szabályosnál meredekebb. Főleg a sarok és oldal falakat kell jobban faragni, ellenben a fokfal lehetőleg kimélendő. Félhold vagy papucspatkóval, de ha sarkos patkót használunk, akkor azokat egészen alacsony sarkokkal készítsék.

8. Miről ismerni fel a takonykórt és milyen intézkedést tenne, ha az örs lovai között a betegség előfordulna?

Orrtakony — Tüdőtakony — Bőrféreg — Mindhárom alakját takonybacillusok okozzák, melyek a taknyos lóról vagy az azzal érintkezésben állott s így befertőzött tárgyról az egészséges ló szervezetébe s ott fekélyedésbe vezető bántalmat indítanak meg.

Felismerhető: Az orrból gennyes, nyálkás és véres, bűzös váladék ürül, mely sokszor zöldes színű és tapadós. Orrüreg nyálkahártyája ki van fekélyesedve, mik köles nagyságúak, szalonnás színűek. A ló olykor köhög, lélegzése nehéz, szőre fénytelen és borzas.

Mallein fecskendezés, mely jellegzetes lázat idéz elő azon esetben, ha a ló taknyos és nem idéz elő, ha a ló nem taknyos.

Tüdőtakony ugyanaz.

Bőrtakonyban szenvedő ló szintén mutatja egyik-másik fenti tünetet, de rendszerint a bőrön vannak és pedig a lábon, nyakon, szügyön borsóalakutól egész ökölnagyságig daganatok, mely közül sok fel is van törve gennyes, az ebből kiinduló nyirokedények olvasószerűen megduzzadtak.

Védekezés. Allatorvos az állományt hetenként megnézi, mellain, elkülönítés. Kipusztítás. Fertőtlenítés.

9. Milyennek kell lenni a jó hátnak?

Erős rövid, széles, egyenes. Hibás: Hosszu hát, mert gyenge; hajlott hát, mert nagy terhet nem bír; puposodott vagy pontyhát, mely erős ugyan, de könnyen felzuzódik; tulsovány éleshát, mely gyenge és minduntalan feltörrik.

10. Az istálló' egészségügyileg hogyan építendő?

Elég levegővel, világossággal és ténfogatással birjon. Ablakokat magasan, hogy szembe ne világítson. Legalább 12 C. — Legjobb az agyagolt lóállás. Száraz talajon épüljön, magasan, hogy csatornázható legyen. Téglából, kő vagy vályogból. Ajtó délnek.

11. A 9 éves lovat miről ismerné fel?

Az állandó metszőfogokról a kupa az alsó sorban már mind le van kopva, a felsősorban csak a fogó fogokról. A felsősor szegletfogán egy csücsök az ugynevezett harapocs jelenik meg.

12. Hányféle szemlobot ismer és hogyan kezelendő?

Közönséges szemgyulladás. Por, piszok, szálka, ütés vagy zuzódás által jön létre. Az ily lónak többnyire csak egyik szeme zárt, könnyezik és fedelei duzzadtak. Állatorvos kezelésig a sértő okot eltávolítjuk és hideg borogatást teszünk. Jeget rátenni nem szabad, mert tul hideg és idegelhalást okoz.

Időszaki szemlob, vagy havivakság. A gyulladás körülbelül havonkint ismétlődik. Ismétlődő rohamok után a ló teljesen megvakul. Öröklődő.

Szépvaktság, vagy feketehályog: A látólyuk nem szűkül nem tágul. Állatorvosi kezelést igényel.

13. Mit nevezünk nyirrothadásnak, miáltal idéztetik elő, hogyan kezelendő?

Ritkán tisztított, piszkos nedveknek hosszabban kitett

patákon fordul elő. Rothadt széleket le kell vágni, jól megtisztítani, száraz alomba állítással a kiszáradást elő kell segíteni. Faszén-, kékkő-, és timsópor keverékkel vagy ólomecettel kezelni. Elhanyagolása nyirrákot idéz elő.

14. Hányféle paripa patkót ismer?

Sarkos paripa patkó: Sarokkal bír. Ezek legyenek egyenlő magasak s merőlegesen álljanak.

Papucs paripa patkó: Ugyanaz sarok nélkül. Oly lovakon használandó, a nyir erősen kifejlődve nincsen.

Csavaros sarku paripa patkó: Mostanában ezt használják. Ezekbe a külön készült csavaros sarkot csavarják be. A sarkok élesek vagy tompák. A csavar a fejből és a nyakból áll.

15. Milyennek kell lenni a lábak szabályos állásának?

Sik talajon 4 lábon állva az állat törzsét a lábak oszlopszerűen támasztják, elülről, hátulról és mindkét oldalról nézve azok egymást fődjék.

Mozgásközben pedig a láb egyenes vonalban vitessék előre.

16. Hol fordul elő a gyűrületem?

A pártán előforduló csonthiba. A párta izületet feszessé teszi, sőt sántítást is előidézhethet. Rendszerint gyógyíthatatlan. A ló értékéből sokat veszít. Öröklhető.

17. Milyennek kell lenni a jó farnak s milyen a hibás far?

Minél terjedelmesebbnek minden irányban, hogy minél több izom lehessen rajta.

Alakok: Egyenes far, melynél a medencecsont nagyon dült. Ez gyors és kiadó járásra alkalmas. Dinnye far, ez is kedvező. Csapott far, ez gyors és kiadó járásra nem alkalmas. Van még a gömbölyű, barázdás, koporsófedél alakú, számár, kecske far.

18. Az 5 éves lovat miről ismerné fel?

Állandó szegletmetszőfogak sorba nőnek.

19. Milyennek kell lenni a jó ágyéknak?

Mivel ezt már bordák sem támasztják, csak akkor lehet jó és erős, ha rövid, széles, izmos és egyenes.

Hibás. A hajlott ágyék, mert gyenge. A hosszú ágyék, mert rossz mozgást létesít és gyenge. Bénult ágyék, melynél a gerincagy lebeg, ennél fogva hátulsó lábait ingadozva vonszolva hozza előre.

20. Milyennek kell lenni a szabályos mellső patkónak és hogyan kell azt szabályszerűen felverni?

A patkó alakja a hordozó szél alakjával, nagysága pedig a hordozó szél hosszával és a pata kiterjedés méreteivel egyezik. A patkó szélessége fokfali részen 22—26 mm. és a sarok táján is a fokfali résszel egyenlő széles legyen. A patkószárak legvégső része gömbölyítendő. A patkó egyenlő vastag kb. 9—11 mm. vastag legyen mindenütt. A fokfal felőli részre jön a kápa, mely által könnyen feligazítható és a patkót szilárdan tartja. A hátsólovak patkói 6 szeglyukkal birjanak, ezek a fehérvonal közelében legyenek. A szeglyukakat csak a csucs és oldalrészekben szabad elhelyezni, hogy a sarokfalak teljesen patkószeg nélkül maradjanak, mivel ott a pata a járás alatt tágul és összeszorul (rugalmas).

21. Hány mozgásformát ismer és mikor szabályos ez?

Lépés: Egyik oldal mellső lábát, a másik oldal hátsó, ezt az ellenkező oldal mellső és ennek végre a tuloldalón levő másik hátsó követi. Egy befejezett mozgás közben négyet koppint patáival a földön. Rendes, ill. szabályos, ha a lábak egyenes vonalban vitének előre, ha a hátsó lábak a mellső nyomába lépnek, ha lábak elég magasan

emeltetnek s előre jó messze kitézetnek, 1 perc alatt 140 lépés.

Ugetés: Mellső balláb a hátsó jobbal, a mellső jobb pedig a hátsó ballal együtt emeltetik és tétetik le, miközben tehát csak két koppanás hallatszik. 1 perc alatt 300 lépés.

Vágtatás: Egyes ugrásokból áll. 1 perc alatt 500 lépés.

Az ugrás: Tulajdonképp egy nagyobb vágta ugrás. Helyből is lehet, mikor a ló testsúlyát hátsó végtagjaira helyezi, mellső részét megemeli, hátsó lábával magát ellöki.

22. Milyen almozást halmozunk a lovak alatt?

Állandó alom, vagy amit naponta cserélnek. Beteg lovak alatt nem szabad állandó almot használni. Állandó alom az, mikor negyedévenként első havi egész szalma illeték 2/3-át a lóállásban rétegenként egyszerre rakjuk le, a másik harmadot pedig utánszórásra használjuk fel. Az almot a hátsó lábak táján valamivel magasabbra kell rakni, mert ott könnyebben átázik.

23. Milyen hibák fordulnak elő a csánkon?

Kicsi csánk, mert gyenge. A burkolt csánk mert zsír és kötőszövevettel van borítva s emiatt nem szilárd. Pókos csánk, mely kétféle: lágy és kemény, előbbi tokszalagtágulás vagy véredénytágulásban rejlik, utóbbi esontkinövésekkel bir. Öztetem a csánk külső, Nyultetem a csánk hátsó, a csánkpók a csánk belső felületén fordul elő.

A nyitott csánkpók az ízületben fordul elő és a csőbörbehágást idézi elő.

24. Miáltal jön létre a törékeny pata és hogyan kezelendő?

Kiszáradás vagy kellő ápolás hiánya miatt. A pata szükséges rugalmasságát elérjük, ha jó időben a lovat időközönként vízbe állítjuk. A puhítás úgy történik, hogy

vászon darabokra nedves fűrészport vagy agyagsár teszünk s azt a patára tesszük, a csüd felett megkötjük s időközönként öntözzük. Hogy a nedvesség a patába behatolhasson, előzőleg langyos szappanos vízzel megmossuk.

25. Az istálló mivel fertőtlenítenendő és hogyan?

Forró luggal az állásoszlopok, kövályuk leforrázandók, lesurólandók. Faburkolat, padlózat mézslével leöblítetik. Falak meszelendők. A lovak eltávolítása után a kitesztított istálló meggyújtott kénruddal fertőtlenítenendő ki.

Fertőző betegség esetén, ugymint takonykór, lépfene, veszettség, az alomszalma és fanemű tárgyak, szerszámok elégetendők, a szükséghez képest a ruházat, tábori eszközök, nyeregszerszámok is.

26. Miről ismerné fel a rühességet a lovon és hogyan kezelné?

A lónak nagyfoku viszketegséget okoz, miért is testét folyton harapdálja vagy dörzsöli, szőrei lekopnak. Ha nem kezeljük, az egész testén elterjed s ragadós. Eleinte gyógyítása nem nehéz és biztos. Dohánylevél, higanykenőccsel.

Ha a ló lábálása miatt patkóival lábait dörzsöli,

27. Mit nevezünk bokázásnak és hogyan kezelendő?

azokat megsebesíti. Nem szabad megengedni, hogy a pata nagyra nőjjön. A felveszendő patkó csekély súlyu legyen. Ha a szolgálat és a talajviszonyok engedik, félholdpatkóval kell patkolni; ha ez azonban nem lehet, úgy papucs-bokázó vagy sarkos patkóval is lehet, de vigyázni kell, hogy a vas a bokázó oldalon ki ne álljon. A lábszárakra a bokázó szíjját vagy gummibokázót tesszünk.

28. Milyennek kell lenni a jó marnak?

Magas, széles, izmos, ha mélyen nyulik a hátba, Hibás: Éles mar, mert könnyen törik; ha tulróvid, mert a hát gyengébb (Süppedő).

29. Milyen nagynak kell lenni a lóállásnak?

Hogy tudjon kényelmesen feküdni és nyújtózni. 3.16 m. hosszú, 1.58 m. széles. Hogy kényelmesen feküdjön, hosszura kell kötni.

30. A kötőfékhosszolás, kötőfékbe hágás hol szokott előfordulni?

Mellső vagy hátsó lábaival való vágás vagy ugrás közben a ló a kötőfékbe lép, azzal megsebesíti magát. Hideg 2%-os carbólos vízzel borogatás, majd cinkkenőccsel kezelik.

31. A kólíka betegséget miáltal ismeri fel és milyen kezelést alkalmazna?

Megzabálási és meghülési kólíka. Meghülési kólíka. Hasmenése van a lónak, szintén nyugtalan, földhöz vágja magát, izzad. Pokróccal betakarni, jártatni nem szabad, hanem nyugodtan feküdjön. Meleg borogatást, belsőleg meleg teát kevés timsó porral.

Előbbi gyakrabban fordul elő. Jelei. A ló nyugtalan, lábaival kapar, hasa felé tekinget, gyakran lefekszik, felkel, sőt földhöz vágja magát, bélsárt, huyot nem ürít. Állatorvos érkezéséig több emberrel csutakoltatni, jártatni és belsőleg hashajtót adni. Keserűsót, vagy keserűvizet beönteni.

32. Milyennek kell lenni a jó mellkasnak és mikor hibás?

Széles, mérsékelt domboru, a lábak között a szügy mélyen beérjen. Hibás: Keskeny szügy, kakas szügy, mely a mellsontnál élesen kiálló és emiatt hámos-lónak alkalmatlan.

33. Miről ismerné fel a nyereg nyomást és törést s hogyan kezelné azt?

Zuzódás hozza létre. Helytelenül fekvő nyereg okozza.

vagy a nyereg takaró vagy a heveder szoritása. Elsősorban az okot kell eltávolítani, ami a bajt előidézte. Daganatot hideg borogatással kezelni. Ha pedig seb is van, úgy állatorvosi kezelésig 2%-os carbolos vízzel borogatjuk.

34. Mit nevezünk csüd-sömörnek és hogyan kezelendő?

A csüdhajlás bőrének gyulladása, a bokáknak piszkos, nedves tartásától. A csüdbőrön hólyagoescskák lépnek fel, melyek felpattanak s genyedző sebet alkotnak. Tisztán, szárazon tartani. Cinkkenőcs. Fürdő — melybe timsót és creolint teszünk — is használandó. A bajt megelőzzük azáltal, hogy a bőrt zsirral, vazelinnal bekenjük.

35. A lovak rendszeres tisztogatása naponta hányszor történik?

Kétszer. D. e. bevonulás után, d. u. pedig egy meghatározott órában. Kivonulás előtt csak szalmával dörzsölni.

36. Egészséges lónak mennyi a hőfoka, érverése és légzése?

37—38; percenként ver a szive 35—45; percenként lélegzik 8—14.

37. Hogyan történik a paták ápolása?

Abban áll, hogy a pata alakját, rugalmasságát és épességét fenntartjuk. Mindez a) a becsapás vagy puhítás, b) tisztántartás, c) hetenkint a patkolásból áll.

38. Mit nevezünk patkó kelésnek vagy könyökdaganatnak és mi okozza?

A könyök bőrén, a patkó sarkai által előidézett zuzódási daganat. Idült tüdőbajban szenvedő lovak vagy olyanok kapják, melyek túl rövidre vannak kötve s nem tudnak így kinyújtott mellső lábakkal feküdni. Tisztántartás, borogatás, szárító porok, a patákra szalmából készült papucsokat teszünk.

39. Milyen bánásmódban részesülnek a lovak a vasalás közben?

Fiatal lovat béketűrő és szelid bánásmód. Már a csikókorban lábat emelgetni, megkopogtatni, előbb az istállóban, később a szabadban is, hogy hozzászokjon.

Idősebb lovat sem durván kezelni, sem taszigálni. Patkoló kovács zaj nélkül dolgozzon. Félénk, nyugtalan lovakat olyan egyén fogja, kit a ló ismer és bizalma van. Párja ott legyen. Elrontott, rosszindulatu, makrancos lovaknál orrféket (pipát) használunk. Figyelmét lekötjük azzal,

Általában lényeges a lábak helyes felemelése és tartása.

Hirtelen hozzáugrás a lovat megijeszti, félénk közeledés gyanakodóvá teszi és mindkét eljárás esetleg harapásra vagy rugásra készíti.

A lovakkal mindig óvatosan, de határozottan bánjunk.

54. §.

1. Elhelyezés.

Az istálló szellős, világos és kellő térfogatú legyen.

Az istálló megfelelő szellőztetése céljából nyáron át az egyik oldalon levő összes ablakokat éjjel-nappal nyitva kell tartani, de télen azokat csak akkor tartsuk nyitva, ha az időjárás szélszélű és nem nagyon hideg. Az istállóablakokat téli időben kiakasztani nem szabad; az istállók fagyos léghőmérséklete épp oly káros volna, mint amennyire azok megfelelő és helyes szellőztetése szükséges. Ablakkal el nem látott kis istállókat térfogatuknak megfelelő nyílással kell ellátni.

Legcélszerűbb, ha az ablakok oly magasak vannak, hogy a beáramló levegő a lovak fölött huzódik el. Az istállók hőmérséklete hidegebb évszakban körülbelül 12 fok C. (10 fok R.) legyen.

A hőfok megmérése céljából minden istállóban, hol tíz vagy ennél több ló van elhelyezve, továbbá a beteg istállóban, okvetlenül hőmérő legyen. A hőmérőket a lóvasaló átalányból vagy a trágyaalapból kell beszerezni.

A trágyát az istállóban összegyűjteni vagy a lovak alatt hagyni tilos. A még használható almot lehetőleg szabadban szellőztessük, szárítgassuk és erre alkalmas helyen tartsuk. Azt közvetlenül a lovak előtt tartani nem szabad, mert kigőzölgése a szemekre és a tüdőre igen ártalmas.

Döngölt agyag-talaju és burkolattal ellátott lóállások

Lóügyi szabályzat.

II. szakasz.

A szolgálati lovak gondozása és ápolása.

53. §.

Általában.

A lovak gondozása alatt azok jó elhelyezését, tisztántartását, táplálását, jártatását és általában e nemes állatok fenntartására irányuló elővigyázati rendszabályok szem előtt tartását értjük.

A jó lóápoló lovát szereti és minden körülmények között előbb gondoskodik róla, mint saját magáról. Azt a lovat, ki lovától a tápot elvonja, azt kellőleg meg nem itatja, rosszul ápolja, vagy rossz bánással abban netalán kárt tesz, meg kell büntetni, sőt a körülményekhez képest haditörvényszék elé kell állítani.

Hogy a lóápoló a ló ragaszkodását megnyerje, azt gyakran simogassa, nevével szólítsa és hangjához szoktassa.

Rossz bánásmód a legjámborabb lovat is rossz indulatúvá, a csökönnyöset pedig még makacsabbá teszi.

A megrugás elkerülése végett a lóhoz lehetőleg mindig elülről közeledjünk és a kantárszárakat vagy kötőféket a ló álla alatt markoljuk meg. A ló állásba csak úgy lépünk be, hogy a lovat előbb hangos rászólással oldalt faroltassuk. Ugyanígy tegyünk a lóállás elhagyásakor is.

kal bíró istállókban, valamint olyanokban is, melyekben lecsapoló csatornák nincsenek, a lovak vizeletét — a lehetőséghez képest — erre alkalmas edényekben kell felfogni. Minden más berendezésű istállóban ezeknek a rendszabályoknak az alkalmazása az illető csapatparancsnokok belátására van bízva. Az agyaggal burkolt lóállások jókarbantartása következő módon történik.

Az anyag jó minőségű, zsiros és ruganyos legyen, hogy a döngöléstől kellő szilárdságot nyerve, azután lehetőleg kevés nedvességet vegyen fel. Az anyagot minden polyva- vagy szecs kafélék stb. hozzákeverése nélkül kell kidolgozni és rétegszerű lerakáskor, a szükséghez képest, vízzel meg kell locsolni.

Az agyagburkolatot a legnagyobb gonddal tisztán és simán tartjuk. A lovak kaparása vagy rugásai folytán támadó egyenetlenségeket mindig kéznél tartott agyaggal ki kell tölteni és a feltöltött agyagot fasulyokkal le kell döngölni.

Évente egyszer, legcélszerűbben az őszi fegyvergyakorlatok ideje alatt, az agyagburkolaton a lóvizelet által képződött kórokozókat el kell távolítani és friss agyagréteggel kell pótolni. Azonfölül arra is kell ügyelni, hogy az agyagréteg úgy az első elkészítésnél, mint a javítások alkalmával is, az istálló használatba vétele előtt tökéletesen kiszáradjon, mert az különben rövid idő alatt ismét elromlik.

Az agyagburkolat jókarbantartására, minden 10 ló után, egy óra mintegy egyötöd köbméter friss agyagot az istállók közelében készenlétben kell tartani. Az istállók agyagburkolatán támadó gödröket vagy egyenetlenségeket homokkal vagy kavicsal kitölteni tilos.

Az istálló bejárata tiszta és mindentől, ami a levegőt megrontaná, ment legyen. Világosság a lónak el-

kerülhetetlenül szükséges. Sötét istállók a szemnek ártalmasak; a mély fekvésűek nyirkosak és ennél fogva a tüdőre nézve hátrányosak. Igen világos istállók, különösen olyanok, melyekben a világosság a lófejekkel szemben levő alacsonyan fekvő ablakokon közvetlenül a lovak szemére esik, szintén célszerűtlenek: ezen a hiányon az ablakok befödésével vagy lombos galyakkal betakarásával kell segíteni, mi egyúttal a legyek s egyéb rovarok betódulását az istállóba is meggátolja.

Hogy a ló kényelmesen lefekhessék és kinyújtózkodhassék, minden lóállás legalább 3.16 cm. hosszú és 1.58 cm. széles legyen. A lovat oly hosszúra kell oda kötni, hogy a fejét a földre fektethesse. A rövid kötést büntessük, mert annak folytán a legerősebb ló is hamar tönkremegy.

A vaszarikán keresztül huzott kötőfékszár végére egy fagolyót kössünk, mely azonban se érdes, se túl nehéz ne legyen, mert különben annak ütődése által a ló elülső lábai könnyen megsérülhetnek.

A kincstári vagy a honvédség által bérelt istállókban minden lóállás válaszrudakkal és állásoszlopokkal legyen ellátva.

2. Állandó alom.

A béke állomásokon elfoglalt istállókban az állandó alom a csapat (intézet) parancsnok belátása szerint alkalmazható.

Az állandó alom használatára oly magas és tágas istállók alkalmasak, melyekben a lóállások hátrafelé lejtősek, agyaggal vannak burkolva vagy telített fakockával, keramittal vagy keményre égetett és élükkel felfelé rakott téglával van kirakva és amelyek célszerűen alkalmazott szelelőkkel és megfelelően készített nyitott lefolyású csatornákkal vannak ellátva.

A téglá vagy az agyagburkolatot az állandó alom lerakása előtt mintegy 5—7 cm. vastag gipsz vagy szénhamu réteggel fedjük be.

Betegistállóban állandó almot sohasem szabad alkalmazni; a beteg lovakat oly istállókból, melyekben állandó alom van, azonnal olyanokba kössük át, melyekben az almot naponta megújíthatjuk.

Ha valamely állandó alommal ellátott istállóban ragályos betegség üt ki, akkor az almot a jelen szabályzat II. része szerint el kell távolítani, illetőleg el kell égetni.

Állandó alom alkalmazása esetén különösen arra figyeljünk, hogy ha azt a lovak felkaparják, fel ne rázaszák, hanem ismét keményre sulykoltassák és hogy a ganaj az állásból azonnal eltávolíttassék.

Általában az istállók tisztaságára és az istállószerkezet szigorú és pontos teljesítésére a legnagyobb figyelmet fordítsuk.

Az állandó alom alkalmazásánál a következőket kell szem előtt tartani:

a) A csapatok a rendszeresített alomszalma illetékből minden negyedév kezdetén, u. i. január, április, július és október 1-én az első havi illeték kétharmad részét rétegszerűen hosszában és szélességben (vagy csak szélességben, még pedig egymás ellen rakott kalászokkal) egyszerre a lovak alá almozzák, a fennmaradó egyharmad részt pedig naponta utána szórják; a második és harmadik hónapban ellenben a napi alomszalma illetéket a napi utánszórásra kell felhasználni; az alomszalma felhasználásá tazonban, tekintettel a lóállások időnkénti változtatására, akként kell szabályozni, hogy a csapatok a negyedévi összes illetéket — állomás változtatásokat kivéve — tul ne lépják.

b) Három hó elteltével, a régi almot oly időben,

midőn a lovak nincsenek az istállóban, az istállóból eltávolítjuk, minden egyes használatban volt állást gondosan kitisztítunk, az istállót alaposan szellőztetjük és ezek után az alapalmot megújítjuk.

A régi alomból a még használható és megszáradt szalmát alapalom gyanánt a lovak elülső lábai alá lehet tenni; ezzel az alapalomra szánt szalmából valamit megtakaríthatunk, úgy hogy az első hónapban a napi adag egyharmadánál többet is utána szórhatunk.

c) Az alom egyenletes fekvésére és az állás kiegyengetésére az utánszórásnál, különösen az első napokban gondot fordítsunk.

d) Ha abban a hónapban, melyben az alapalomzás történt, elhelyezési (helyőrség) változás fordul elő, vagy a lóállásokat egészen el kell hagyni, akkor a napi illetéken túl kiadott alomszalmát nem kell bevételezni, hanem annak kiadása érvényben marad; a visszahagyott trágya azonban ilyen esetben a kincstár tulajdonát képezi.

Ha ilyen állomáshelyre egy hónapon belül valamely más csapat vonul be és az istállót használatba veszi, akkor ez a csapat ugyanebben a hónapban lovankint és naponkint csak 566 gr. illetőleg 833 gr. alomszalmát vehet fel. Ebben az esetben a visszahagyott trágya értékesítéséből befolyt pénzüsszeget a bevonult csapat részére kell kiutalványozni, ha ez a trágya felhasználására jogosult.

e) Az alapalom lerakása január, április, július és október 1-én történjék; ettől a szabálytól azonban — tekintet nélkül az illeték határidejére — el lehet térni, ha ezeken a napokon az időjárás kedvezőtlen. Ebben az esetben az alapalom lerakását a legközelebbi derült száraz napig elhalasztjuk, hogy az istállókat kitisztítani és szellőztetni, a régi még használható szalmát megszáritani és e munka tartama alatt a lovakat szabadban hagyni lehessen.

f) Nagy lóállománnyal bíró csapatoknál az alapalmot nem egy napon, hanem csoportonként (istállónként) rövid egymásután következő időközökben kell megújítani.

g) A lóállásokban az állandó almot egész hosszában vízszintesen fektessük le.

h) Minthogy a lovak, különösen kezdetben, a friss szalmát enni szeretik, az alom fenntartása céljából célszerű a falánk lovakat éjen át szájkosárral ellátni; ily kosarakat a csapatnál elhasznált szijakból kell készíteni.

i) Az alapalmazás negyedévi határidején belül növekedésbe jött lovak alatt az alapalmot a legközelebbi negyedévi illeték napján csak akkor ujítsuk meg, ha az alapalmazás a folyó határidő első két havában történt; de ha az a harmadik hóban történt volna, akkor a legközelebbi negyedévben az alapalmot nem kell megújítani, hanem a régit, a következő negyedév alatt is bent kell hagyni.

A csapat (intézet) parancsnokoknak meg van engedve, hogy az állandó alom alkalmazása tekintetében célszerűnek mutatkozó módosításokat életbeléptessék, ha a rendszerezített szalmailleték egyébként elégséges.

1. Tisztogatás és ápolás.

55. §.

A lovak tisztogatása naponként kétszer történjék; mégpedig délelőtt a bevonulás után, továbbá délután, az évszakra való tekintettel meghatározott órában, de sohasem az abrakolás alatt.

A kivonulás előtt a lovakat csak szalmával dörzsöljük és nagyjából tisztítjuk meg, azután pedig töröljük le; a bevonulás után azonban a lovat a legnagyobb gondal kell megtisztítani.

Oly napokon, melyeken kivonulás lóháton nincsen, a tisztogatás mindjárt a reggeli etetés után történjék.

A tisztítóeszközök a következők:

Vakaró, lókefe, patatisztító fából, egy vászon és egy posztó törölrongy. A tisztítás előtt a lóápoló mindkét kezében annyi puha és száraz, de össze nem csavart szalmát fog, amennyit könnyen és lazán megmarkolhat, és ezzel a lovat, a karokat ivszerűen egymás felé mozgatva serényen s erősen, kétszer vagy háromszor derekasan dörzsöli. E célra kemény csutakot használni tilos.

A vakaró kizárólag csak a lókefében meggyülemlett por eltávolítására szolgál.

A ló tisztítására legfontosabb eszköz a lókefe, amelyel a szőrt ivszerű vonásokban simára keféljük. Mihelyt a kefe poros, azt a vakaróhoz dörzsöljük, de sohasem a tisztogató felé, hanem mindig ellenkező irányban.

A ló jobb oldalán a tisztítás a jobb, a bal oldalán a bal kézzel történik. A kefélést a nyakon kezdjük, miután kezünkkel előbb a sörényt a másik oldalra smitoltuk és anélkül, hogy a kefe végével a sörény tövét dörzsölnénk, addig folytatjuk, míg a szőr puha és fényes lesz.

Ezt a munkát maron, a lapockán, a háton, a derékon, a hason, a faron, a lábakon hasonló módon folytatjuk és a csüdökön befejezzük.

A vakaróba összegyűlt port az e célra felloccsolt padozatra vagy külön e célra tartott deszkákra kiverjük és a tisztítás befejezése után az istállóból eltávolítjuk.

A csüdöket és csüd-csüklőket úgy tisztítjuk meg a legkönnyebben, ha azokat puha szalmával dörzsöljük.

A fej és a sörény tisztítása céljából a lovat állásából megfordítjuk és a kötőféket róla levesszük; hamis lovaknak a kötőfék levétele előtt egy kötelet vagy kötélalaku szalmafonást teszünk a metszőfogaik mögé a szájba és azt az alsó álkapocs köré akként hurkoljuk, hogy egy kézzel tarthassuk és a lovat így a harapásban vagy elfutamodásban megakadályozhassuk.

A sörényt és az üstököt több oldal felé gondosan kikéféljük, előbbit, ha simán nem feküdnék, megnedvesítjük, azután lazán és vékonyan befonjuk. A fonást a sörény tövétől 5—8 cm-nyire kell kezdeni. Igen rövid sörényt nem fonunk be.

A farkszőrt kézzel gondosan széjjel kell szedni és azután a kefével ki kell tisztítani. A kefélés után a lovat száraz posztóronggyal jól letöröljük, megnedvesített

vászonronggyal pedig legelőbb a szemeket, azután az orrlyukakat, a végbél nyílás, végre a nemző részeket megmossuk.

A szőrváltás idején a lovak általában gyöngébbek és az időjárás befolyása iránt érzékenyebbek, mire a használatnál, gondozásnál és ápolásnál tekintettel kell lenni.

A patákat a patatisztító segítségével a sártól megtisztítjuk, ezután a talptól a koronáig megmossuk és jól letöröljük. A csüdöket, ha megnedvesedtek volna, szalmával azonnal ismét szárazra kell dörzsölnünk.

Nagyon célszerű a ló fejét, különösen a szemeket és orrlyukakat gyakran megmosni és a száját friss vízzel kiöblíteni.

Nyáron a lovakat, ha lehetséges, folyóvizben, lovas alatt gyakran meg kell usztatni; az usztatásból történt bevónulás után a lovakat addig kell dörzsölni, míg azok tökéletesen megszáradnak.

Az istállóban csak a beteg, vagy az oly lovakat kell pokróccal betakarni, melyek izzadtan hideg istállóba jönnek és azonnal ápolás alá nem vehetők.

Nagy hidegben azonban, különösen egyenkinti elszálásolásnál, vagy rosszul elzárt, nagy és hideg istállóban, melyekben csak kevés ló áll, minden lóra pokrócot tegyünk.

A lónak különösen diszére szolgáló sörény és üstök valamint a farkok növéseit, a szőr tövének napontai megnedvesítésével lényegesen előmozdithatjuk.

Igen rövid, felálló sörény nedves zaboszsáknak a nyak körüli tékerése által rendes fekvésre szoktatható.

A ló farkát körülbelül minden két hóban le kell vágni. A fark nyugodt helyzetben 15 cm.-re a csánkon felül végződjék.

A fülek szélén túl kiálló szőrt sohasem, a csödcuklóban levőt pedig csak az esetben kell lenyírni, ha az rendkívül hosszú lenne; a füleket kinyírni, vagy a szemeken és az orron levő hosszú szőrt levágni tilos, mert ez az illető részeket a rovarok behatolása ellen védi.

A patákat hetenkint kétszer, meleg évszakban azonban, vagy ha törékeny, löbbszőr is megnedvesített fűrészporról, korpával vagy nedves agyaggal be kell csapni.
16

Lótrágyát e célra ne használjunk, mert ez a patákra károsan hat.*)

A pata talpát naponként alaposan meg kell vizsgálni és gondosan ki kell tisztítani; hasonlóan járjunk el, valahányszor a lovakat az istállóból kivezetjük.

A patákat időnkint tiszta sóttalan zsirral kenjük be, hogy a szarufal az ürülékeknek az istállóban gyakran elkerülhetetlen, hátrányos befolyásától és — különösen nyáron — a kiszáradástól megóvassék. A tisztára mosott és még kissé nedves patákat, beleértve a szarutalpát is, hetenkint egy vagy kétszer, ahol állandó alom is van többször is kenjük be. A zsirt jól be kell dörzsölni, még pedig olyankor, amikor a ló utána több órán át az istállóban marad, mert különben a por és piszok a zsirra ragad és ezzel ártalmas kérget képez.

Kivonulás előtt a patákat tehát nem kell bezsirozni, hanem azokat csupán tisztára kell mosni. A patáknak bekenése sós, avagy avas terpentinnel és gyantával vegyített zsiradékkal, lámpaolajjal vagy feketített zsirral stb. hátrányos és ezért tilos.

Azokat a lovakat, melyek fődött lovardában járnak, a lovarda elhagyása előtt és pedig azonnal a lórászállás után egy posztló törőronggyal a gége és pofacsont körül szárazra dörzsöljük.

Ha a ló átizzadva jön haza, akkor azt — megeresztett alsó hevederrel és kiakasztott állazó láncsal — a szabadban addig fel és alá kell vezetni, míg le nem hűl. Rossz, szeles időben ellenben az ily lovat azonnal az istállóba vezetjük, a kantárt és nyeret le vesszük, az izzadságot és a sarat egy késalaku fadarabbal eltávolítjuk, a lovat ronggyal letöröljük és szalmával megdörzsöljük. E célból kemény esutakot használni tilos.

Ilyenkor nem szabad egy-egy helyet sokáig dörzsölni, hanem a ló egész felsőtestét, nevezetesen a nyak alsó részét, a mellét és vállizületeket gyorsan végig kell esutakolni. Ezt addig folytassuk, míg a ló teljesen meg nem szárad. Ezután a lónak a tisztogatása kefével következik, végre a talpat és a nyirt homoktól vagy kis kavicsoktól megtisztítjuk és teljes lehülés után megmossuk és szárazra töröljük.

*) A patát marhatrágyával sem tanácsos becsapni mert ha a bőrön vagy a patán esetleg sérülés van, akkor könnyen súlyos betegséget előidéző fertőzés jöhet létre.

A paták tisztításánál az ápoló győződjék meg arról, vajjon nem esett-e ki a patkószeg, nem mozog vagy nem tört-e el a patkó.

Ha a ló téli patkóval van ellátva, akkor az éles csavaros sarkokat még a ló ledörzsölése előtt tompákkal kell felcseserélni.

2. A szolgálati lovak nyírása.

Békében a szolgálati lovak, ha túl hosszú és tömött téli szőrűk van és igen hamar izzadnak, akár laktanyában akár egyenként vannak azok elhelyezve, az illető csapatparancsnok belátása szerint, kivételesen megnyírhatók.

A csapat (intézet) parancsnok kijelöli:

a) azokat az állomásokat, hol a szolgálati lovak, tekintettel az éghajlatra és az elhelyezési viszonyokra, általában megnyírhatók és

b) azokat a lovakat, amelyeket meg kell nyírni.

A sorrendet, melyben a lovakat nyírni kell, az alosztály parancsnoka határozza meg.

A nyírás idejét a csapat (intézet) parancsnoka úgy állapítja meg, hogy a téli fagy beállta előtt okvetlenül be legyen fejezve.

A nyírás szél- és légvonatmentes helyiségben történjék.

A nyírás után a lovakat az istállóban néhány napon át lópokróccal kell betakarni.

Az ollókat a lóvasaló általánnyal kell beszerezni.

A különleges alkalmazásban levő, valamint a gyalogsági tisztek tulajdon és a gyalogság kincstári lovai, a legközelebb állomásozó huszárosztálynál vagy tüzércsapattestnél egyenként 3 korona ármegtérítés mellett megnyírhatók. Az így befolyt pénzüsszeget az illetékes gazdasági hivatal, a lóvasaló általánnyal bevételézi.

A gyalogság lovai megnyírásából felmerülő kiadások az illető gyalogsapat különféle szükségletei fedezésére szolgáló általánnyal terhelik.

56. §.

1. Etetés és itatás.

A napi lótap-illeték mérvét az Illetékszabályzat határozza meg.

A napi zab és szénaadagot háromszori etetésre kell felosztani; a zabból az abrakolás előtt a port kirostáljuk. Az etetés rendszerint reggel, délben és este történik.

A zabadagot minden ló elé külön tegyük a jászolba. A zabevés alatt minden ember saját lova mellett, vagy a reá bízott ló között álljon.

A zabevés alatt az istállóban nyugalom és csend legyen. A zab elfogyasztása után a szénaadagot a lovak elé tesszük, a trágyát eltávolítjuk és az istállót teljesen kítakarítjuk.

Ha a kivonulás már reggeli 6 órakor vagy még korábban történik, akkor a reggeli etetésnél a szénaadagnak csak felét kell megetetni; a másik felét pedig a bevonulás után tesszük a lovak elé.

Fárasztó szolgálat után az etetést mindig szénával kezdjük meg, hogy a lovat a zab falánk lenyelésében — mely esetben az többnyire emésztetlenül megy le — megátoljuk.

Táborban a lovak napkelte előtt a legnyugtalanabbak ezért ebben az időben kell abrakolni.

Az esti etetés után a lovak alatt bealjazunk, vagy az almot felfrissítjük.

Etetés után a lovakat meg kell itatni. A lovak számára frissen meritett, jó — nem nagyon hideg — kutviz a legegészségesebb. Nagyon hideg viz 1—2 óráig az itatás előtt az itató-vederben az istállóban álljon.

Romlott vizet úgy tehetünk élvezhetővé, ha azt az abrakos tarizsnyába tett faszénen vagy murván átszűrjük.

Az itatóedény tiszta és szagtalan legyen. Jó a lovaknak itatás előtt egy kevés szénát adni.

Korán reggel a lovak alig isznak, ezért csak tisztogatás után kell itatni. Ha zöld takarmányt etetünk, akkor csak keveset itassunk.

Izzadt lovakat a teljes lehülés és ledörzsölés előtt etetni vagy itatni tilos.

Ha azonban egyes lovak még teljes lehülésük után sem akarnának enni, akkor azokat próbaképen kevés vizzel kell megkínálni.

Az alosztályparancsnok köteles arról gondoskodni, hogy a beteg és gyengélkedő lovak után megtakarított zabol,

a lábadozás tartama alatt ezek, vagy ha erre nem szorultak pótlóvak és erőállapotukban leromlott szolgálati lovak feljavítására (a lovasságnál a kocsilovak etetésére) fordítsák és erről szakaszonként pontos előjegyzést vezetnek.

Egészséges lovaktól semmi szín alatt sem szabad a rendszeresített ló-tápkiméretnek egy részét (a koci lovak lótápját kivéve) elvonni.

2. A zab minősége.

A zab a legutóbbi termésből származzék, teljesen érett, állott, nem elsatnyult, rendszeren kifejlődött (romlatlan) sem betegség által megtámadva, sem pedig meleg, dohos, kellemetlen szagu, kicsirázott (és ép) rovarmentes, nem megárgott, végre tisztá és sárgás-fehér színű legyen.

Fekete zabot csak abban az esetben szabad felvételni, ha a szállítási ajánlat elfogadásokat — esetleg a keverésre használható mennyiség százalékarányának meghatározása mellett, — határozottan meglet engedve.

A zabnak idegen vagy romlott magvakat, egymint: más gabonafélék és vetemények magvait, lóborsót, gömb- vagy kőüszögöt, fenés üszögöt, port stb. mindössze 35 százaléknál nagyobb mennyiségben nem szabad tartalmaznia, azaz a zabból az egybevetett rosta és szemelési próbánál az említett százaléknál nagyobb mennyiségű tisztátalanság kiválasztható ne legyen.

A megengedett tisztátalansági százalékra számítható ártalmas magvak, u. m. üszögös konkoly, maszlag, szapanfű, csormolya, hérics, szarkaláb stb. a zabban csak jelentéktelen mennyiségben, kigyóbagyma, római koriander, továbbá beteg szemek egyáltalában nem, vagy legfeljebb szemenként, fordulhatnak elő.

Ha zabban kigyóbagyma, római koriander és egyéb ártalmas vagy káros magvak fordulnának elő és a megengedett mennyiség tekintetében kételyek merülnének fel, akkor erre nézve honvéd (katona) állatorvosi véleményt kell bekövetelni. Tekintet nélkül a tőzsde vagy piaci szokásokra, egyedül ezek a határozványok lehetnek mérvadók.

A megengedett 3.5 százalék tisztátalanságból a rostálás alkalmával legfeljebb 1.5 százalék hullhat ki. Szemelés után

pedig az előbb megrostált zabból csak a 3.5 százalékot kiegészítő mennyiség legyen kivethető.

A zabban kövecskék, föld- és agyaggolyócskák csak elvétve, az 0.1 százalékot túl nem haladó mennyiségben fordulhatnak elő.

1. hl. zab a rostálás után is legalább 41 kg. minőségű sullyal birjon.

A zabon kívül árpa — melyet legalább egy órán át vízben kell áztatni — továbbá rozskenyér és kétszersült is jó abrak, a két utóbbit azonban előbb meg kell sözni és apró darabokra kell törni.

3. A széna minősége.

A széna száraz legyen, csak jó réti füveket tartalmazzon és az egészséges széna kellemes illatával birjon. Továbbá ne legyen kilugozva, eliszaposodva, homokos, poros vagy dohos, sás, nád, és iszapnövény, keményszáru tuskés és huos növények, moha, valamint sarju csak a legcsekélyebb mennyiségben, végre romlott, csunya színű vagy büzös széna egyáltalában nem fordulhat elő.

Rendszerint a vidéken szokásos szénát kell használni, amennyiben ez megfelelő áron beszerezhető; ellenesetben más vidékről származó széna is etethető. A folyó év kaszálása augusztus elseje előtt nem etethető.

Ha kivételesen sarjut etetünk, akkor ennek teljesen érettnnek, — vagyis az erjedésen már átesettnek, — feltétlen jó minőségűnek kell lennie és ugyanolyan tulajdonságokkal kell birnia, mint a szénának. November elseje előtt a folyó évi sarjut etetni nem szabad.

Zöld lóherét mindig óvatosan és csak csekély mennyiségben etessünk. Ha különös körülményeknél fogva romlott, penészes takarmányt kellene etetni, akkor a zabot előbb mossuk meg, levegőn szárítsuk és kevés sóval vegyítsük. Friss vagy dohos szénát, ha lehetséges, szintén meg kell szárítani és sós vízzel meg kell nedvesíteni.

Ezt a sót — ha a takarmány elromlása miatt senki sem okozható — a kincstár, ellenkező esetben pedig a vétkes költségén kell beszerezni.

4. A takarmány és alomszalma minősége.

Takarmányszalma gyanánt rendszerint csak sértetlen

(tulságosan össze nem törött) árpa vagy zabszalmát és csupán ennek hiányában sértetlen (tulságosan össze nem törött) buza, rozs és kétszeres szalmát használunk. Szecskának mindezek a szalmanemek felhasználhatók.

A takarmányszalma egészséges, lizt- és mészharmattól, por- és iszapmentes, száraz és tiszta legyen, gazt ne tartalmazzon és végre ne legyen rossz szaga.

Alomszalma gyanánt rendszerint az etetésre kevésbé alkalmas szalmát kell felhasználni. Az alomszalma minősége silányabb lehet ugyan, mint a takarmányszalmáé, azonban az se legyen tördelt vagy polyvával kevert.

A gép és nyomtatott szalma alomszalmának egyaránt alkalmas, ugyszintén az egészséges legénység ágyaiból származó szalma is, ha az nem tulságosan törött és poros, továbbá ha féreg- és gombamentes, egyáltalában, ha ezt egy — honvéd állatorvos bevonásával alakult — bizottság alomszalmának alkalmasnak találja.

Az alomszalma szükség esetén sásszéna vagy lombalommal helyettesíthető.

5. A takarmány megőrzése.

A legjobb takarmány is elromlik, ha erre alkalmatlan helyen, mint pld. az istállóban tartjuk. Ezért e célra minden nagyobb istálló szellős, száraz helyen levő takarmányszalmakamrával, ez pedig alkalmas zabos ládákkal legyen ellátva.

A mindenkori etetéshez szükséges zabadagot, egy belgazdaságilag külön e célra előállított zacskóban — minden egyes ló részére pontosan kimérve — a zabos kamrában akként kell előkészíteni, hogy a lovak etetése az adott jelre késedelem nélkül eszközölhető legyen és a vizsgáló előljáró a kimért zabadag nagyságát bármely időben ellenőrizhesse.

A lótapaszállítótól (élelmező raktárból) felvételezett zab mennyiségét, a laktanyában (szállás körletben) az alosztályparancsnok, vagy az általa kirendelt tiszt jelenlétében, a súly helyességére nézve ellenőrizni kell. Természetesen mindig a tiszta súlyt kell megállapítani, tehát a zsákokkal együtt eredményezett súlyból a zsákok súlyát utólag levonjuk.

Az ellenőrzés megkönnyítése céljából a lótapaszállítók

megkeresendők, hogy minden egyes zsákba pontosan 50 kg. zabot mérjenek.

57. §.

A lovak jártatása és magatartás menetek alkalmával.

Ha a lovak egészségére elkerülhetetlenül szükséges mozgás a rendszeres szolgálattal nem volna összekötve, akkor a lovakat lehetőleg minden nap néhány órán át szabad ég alatt jártassuk.

Hátaslovakat pokróc alatt lovagolni tilos, mert a helyes nyeregfekvés csak naponkénti nyergelés mellett képződik és a ló háta ezzel csak edződik. Menetek alatt és a táborban a lovak gondozására kiváló figyelmet fordítsunk.

Nagy hőségben az itatás menet alatt nem veszélyes, ha utána a menetet azonnal folytatjuk.

Felhevült lovakat a mohó ivásban úgy akadályozzuk meg, hogy az itató edényekben levő vizet szénával, füvel vagy rőzsével betakarjuk és a lovakat így a víz szűréselésére kényserítjük.

Ha a menetállomásra megérkeztünk, a lovas mielőtt a lovát az istállóba beköti, a jászolt szalmával gondosan törölje ki, nézzen utána, hogy a ló légvonatnak ne legyen kitéve, távolítsa el mindent, amivel a ló magát esetleg megsértené és csak azután kösse be a lovat és vegye le a nyergel (hámszerszámot).

Az összerakott pokrócot egy darabig még a ló hátán hagyjuk és a felső hevederrel megerősítjük.

A lovat ezután szalmával szárazra dörzsöljük, majd kefével megtisztítjuk; a patákat csakis két órával a bevonulás után szabad megmosni. A ló tökéletes megtisztítása után az etetés következik. A zabetetés csak egy órával a bevonulás után szabad megkezdeni.

Két órával a lenyergelés (lószerszámozás) után a lovakat pontosan meg kell vizsgálni, hogy nem gyengélkednek-e, nincs-e rajtuk nyereg-, hámtörés, vagy egyéb sérülés és rendben van-e a patkolás.

Legénységi háttaslovak részére.

(Lószerelevények.)

A kantár a kantárfejből, a feszítőzablából, az állazoláncból, a feszítőzablaszárból, a csikófékből, a csikózablából és a csikózablaszárból áll. Az összes bőrralkatrészek barna fénybőrből készítve, a fémrészek vasból kovácsolva öntözve vannak.

A kantárfej a tarkószíjból torokszíjjal, két pofaszíjból és a homlokszíjból van összeállítva.

A tarkószíj felül 3.7 cm., széles és onnan mindkét oldalon kétrészre van hasítva. Az alulsi részekbe a pofaszíjak csatoltatnak, a hátulsi részek a torokszíjat és a torokszíjcsattokat képezik.

A lószerelevény összes csatja, ha már felemlítve nincsen, vasból készülnek, öntözve vannak és mérsékelten letompított tövisvel bírnak.

Ha a rendszeresített tövislyuk egyes lovakra való rövidebbre csatolásnál elégségesek nem volnának, a még szükséges tövislyukak és pedig a kantárfejnél az elüli tarkószíj csatlókon, a csikóféknél, azután a szűgyszerszámnál az ugratószíjon és a két csatlódarabon, az alosztályok által alkalmaztatandók.

Ugyszintén a 90 cm.-es kétcsattos lovassági máhászíj, azután a patkótáska akasztószíj is — rövidebbre csatolás céljából — egy vagy két tövislyukkal ellátható.

A lyukasztás azonban csak a legszükségesebb mérvben és kizárólag mesteremberek által végezhető.

A pofaszíjak 2 cm. szélesek, végükön egy-egy csattal és csatesukorral, ezenkívül felső végükön egy eltávolítható csukorral, alsó végükön pedig egy rögzített csukorral vannak ellátva. A pofaszíjak alsó végeinek hátoldalára a csatt mögött egy-egy feszítőzablacsatlék van felvarrva.

A homlokszíj 2 cm. széles, mindkét végén egy-egy csukorral bíró, melyeken a tarkószíj a hasítékokig át dugva lesz.

E csukrokon belül még betét által egy-egy második csukor van létesítve, ezek a csikófék áthuzására szolgálnak.

A feszítőzabla vasból van, két teljesen egyenlő zablából és a zablarudból (szájvasból) áll.

A gömbölyű zablarud az első méretnagyságnál 11.5 cm. A második méretnagyságnál 10.8 cm. hosszú, melynél az előre irányított ívet képező középrész patkónak, az egyenes részek pedig csapoknak neveztetnek.

A felső feszítőágak kapocs szemeibe egy-egy állazóláncgamó van mozgathatóan erősítve. Az alsó feszítőágak mozgatható szárkarikákkal bírnak. A kapocsszemekbe a kantárfej pofaszíjai, a szárkarikákba a feszítőzablaszárak csatoltatnak.

Az állazólánc köralaku vashuzal karikákból áll, az öt középső karikák tojásdad alakúak, a legnagyobb 2.9 cm. széles, a többiek pedig a végek felé fokozatosan 2 cm.-nyire keskenyednek.

Az első méretnagyságu 17 láncszemmel 23 cm., a második méretnagyságu 15 láncszemmel 20.5 cm., a harmadik méretnagyságu 13 láncszemmel 17.8 cm. hosszú.

A feszítőzablaszár, bőrből, két darab 1.4 m. hosszú és 2 cm. széles szíjból áll, melyek egy eltolható csukron áthuzva és egyik végükön összevarrva vannak. A szírat a feszítőzabla szárkarikájába csatoljuk.

A csikófék bőrből készül a hosszú és rövid pofaszíjból áll, mindkettő 2 cm. széles. A hosszú pofaszíj 80 cm., a rövid pofaszíj 23 cm. hosszú.

A csikóféket a kantárfej tarkószíjának csukrainaként huzzuk át, hogy a rövid pofaszíj a jobb, a hosszú pofaszíj pedig a bal oldalra jusson.

A csikózabla vasból, két darab zablarudból (szájvasból) és pecekkel ellátott két karikából (szemlyukból) áll. A karikába a csikófék és a csikózablaszárak csatoltatnak.

A csikózablaszár bőrből, két darab 1.27 m. hosszú és 2 cm. széles szíjból áll, melyek egyikvégükön összevarrva vannak.

A tisztek (tisztviselők) hátsólovasi részére a kantár az előbb leírtól csak abban különbözik, hogy az állazolánc páncélalakú, a csattok sárgarézből, a vasrészek pedig csiszolva vannak.

A lovassági nyereg egy pár nyereglapból, két kápából és az ülésbőrből áll. A nyereglapok fából akként vannak alakítva, hogy alsó felületük teljesen a ló hátához simuljon. Mindkét nyeregalapon ivalakú bevésés van, melyben a kengyelszijsikattyú fekszik.

A bevésés mellett három lyuk van ferdén fölfelé furva, melyek a belső felületen egy félgömbölyű kivágatba torló lyuk van. Mindkét lyuksor az alsóheveder, illetve a felrántó megerősítésére szolgál. Minden nyereglap továbbá négy, — a feszítőszíjak áthuzására szolgáló — lyukkal, valamint elől és hátul két-két félkör alakú fonott karikával van ellátva.

A kápák acélbádogból, téglakkal feketítve, alsó végükön elhajlítva és ottan szegecsekkel a nyereglapokhoz vannak erősítve. Az elülső kápán egy szemölcs vasból, ettől jobbra és balra egy-egy lyuk van alkalmazva, melyeken keresztül a szemölcsre erősített fonott karika áthuzatik, az ágakon pedig a szügyeszszám felerősíthetése céljából 1—1 vaskapocs van. A hátulsó kápa nyulványon egy kivágás — a kétsattos 90 cm.-es lovassági málhaszj, — a kápaágakon pedig 2—2 kivágás — az egy csattos 90 cm.-es lovassági málhaszj áthuzására — van alkalmazva.

Az ülésbőr nyers marhabőrből a kápákhoz és vadbádogból készült két bőrtartóval, a nyereglapokhoz pedig a nyers marhabőrből vágott feszítőszíjakkal lesz megerősítve. Öt méretnagyságu nyeret különböztetünk meg.

Az első méretnagyság nagyon széleshátú, a negyedik rendkívül keskeny hátú, az ötödik rendkívül magas maru lovak részére szolgál; a második és harmadik méretnagyságu nyergek az említett tulságok közti átmenetet közvetítik.

Az üléstakaró barna bőrből, a nyeregülésből és a két nyeregszárnyból áll.

A nyeregülés elülső szélén egy kivágás és annak belső szélére felvart, két lyukkal elátott csatlék, a nyeregülés hátulsó részén pedig egy bőrből készült hurok van.

A belső oldal két párnázattal van ellátva. Mindegyik párnázat két duzzadékot képez, mely kapokkal tömve és barna juhbőrrel borítva van.

Mindkét nyeregszárny elülső szélén egy-egy belül párnázott térdpárna van. A térdpárna és a nyeregszárny elülső széle között a málhatáska megerősítésére egy-egy félkör-alaku szájkarika van felvarrva. Mindkét nyeregszárnyban továbbá egy-egy kengyelszijnyilas van, mely üléstakarónak a nyeregbe való felillesztésénél pontosan a kengyelsikattyu felé kell jutnia.

Az üléstakarót, a hátsó huroknak a nyeregkapába akasztása után, az elől lévő kivágásával, az elülső kápa fonott karikájára huzzuk és a csatlékot — a kivágáson a fölfelé és azután a fonott karikán keresztül huzva — az elülső kápa vasszemölcsére gomboljuk.

A lópókróc fehér cigája gyapjuból, 2.32 m. hosszú 1.47 m. széles.

A tiszték és tisztviselők hátsólovai részére a lópókróc fekete és ha angol nyereghez használtatik, csak 1.45—1.5 m. hosszú.

A felsőheveder barna bőrből 1.74 m. hosszú és mindkét végén legömbölyített.

sem előre, sem hátra himbálózni nem szabad, az ágasokál a háttól 3—4 ujjnyira az ülő lap legmélyebb pontjának pedig 2 ujjnyira kell a háttól lennie.

5. Mi teendő, ha a nyereglapok nem idomulnak teljesen a ló háthoz?

Ha a kiválasztott nyereg szélességében meg felel ugyan, a ló hátának azonban a nyereg lapok nem idomulnak teljesen a hát hosszához, ami az ivelt hátlál, a nyereg lapok közepén, a hajlított hátnál azok két végén fordulhat elő, akkor a nyereg lapok ráfekvő részén a hát alakjának megfelelően lereszelendők olyképpen azonban, hogy mélyedések ne keletkezzenek. Gyakran elegendő lesz a nyereglapoknak már egy üvegdarabbal való lekaparása is. Az ily sajátkezü igazításnak azonban csak abban az esetben van helye, ha meggyőződés szereztetett arról, hogy a meglévő nyergek közül egy sem megfelelő.

6. Mire szolgál a lópokróc és milyennek kell lennie?

A lópokróc nyereg párnául szolgál, annak puhának, tömörtnek és tisztának kell lennie, s nem szabad hogy kerges vagy foltos legyen.

A lópokróc tekintettel arra, hogy a nyereg lapoknak sima felületén kell feküdniök 4, illetve 6 rétt lesz összehajtvá, miáltal a legsoványabb lónak is elegendő védelmet nyújt a nyeregnomás ellen, előre bocsájtva azt, hogy a nyereg szabályosan van feligazítva.

A lópokrócnak a nyereglapok alól elől 4 ujjnyi szélességben, a kétoldalt pedig egyformán kell kiállani. A lópokróc minden lovaglás után lehetőleg kisimítandó és kiporolandó.

7. Hogyan történik a nyergelés?

A nyergelésnél először a ló hátán szőrmentében tisztán le kell törölni, azután a 4. vagy 6 rétt összehajtott pokrócot a ló marjától hátrafelé akként a ló hátára húzni, hogy a pokróc első vége a ló marjára, közepe pedig a ló hátgerincére jusson. Ezután a nyereglapok a ló lapockái mögé fektetendők, a pokróc elől és hátul az ágasok közé emelendő hogy a lónak a hátgerincét a levegő átjárhassa és a nyereg megcsatlása után a pokróc ne feszüljön. A lópokróc ezen

Nyergelés.

1. Mitől függ a lovas csendőr mozgékonyága és kitartása?

A lovas mozgékonyága és kitartása a szabályszerű nyergeléstől függ, mert rosszul igazított nyereg — nyomást idéz elő, s a ló szabad mozgását és lélegzését akadályozza.

2. Milyennek kell lenni a nyeregnek?

Olyannak, hogy az ugy szerkezetében, mint méreteiben a ló nagyságával és alkatával összhangban legyen.

3. A nyereg feligazításánál mi bir nagy fontossággal?

Legnagyobb fontossággal bir a nyereg feligazítási helyének a megválasztása, mert a nyereg nyomások legnagyobb része, ezen helynek szabálytalan megválasztásából keletkeznek. Ez a már herészettől ezen célra kijelölt hely mindig az lesz, hol a nyereg a ló testalkatához mérten mozgás közben is szilárdan megmarad. Egy pontos hely elérése a nyereg részére már a remonta kiképzés ideje alatt szorgalmazandó, mi elérhető az által, hogy a nyereg minden előre rugás alkalmával a pontos helyre vissza illesztendő, mely gyakori igazítás következtében idővel a ló hátán nyereg-lapnak megfelelő hely keletkezik, melyben a nyereg még tág heveredezés mellet is szilárdan fekszik.

4. Miként kell feküdni a jól feligazított nyeregnek?

A nyereg lapokkal teljesen a hátizmokhoz kell simulnia,

felhuzása az ágasok közé főleg melegebb évszakban nagyon fontos.

A szügyelő akként igazítandó fel, hogy a szügykarika a szügygödör közepe elé kerüljön, a vállszijak pedig a nyak és a mar legmélyebb részében feküdjenek s oly mértben felcsatolva, hogy az ugratószij és szügy között egy erős ököl könnyen átdugható legyen.

8. Milyennek kell lenni a hevedernek?

Az alsó hevedernek olyan hosszúnak kell lennie, hogy csattjai a nyeregtalp alól kiálló pokrócra jussanak, a ló testét azonban sohasem érintsék.

Az alsó heveder szerfölötti meghuzása ártalmas és gyakran heveder, sőt nyereg nyomást idéz elő.

A felső hevedert sohasem szabad az alsó hevedernél jobban vagy éppen akként meghuzni, hogy az utóbbi ránkocokat kapjon, mert az minden esetre nyomást idéz elő.

9. A málházás.

Miként a szabályszerű nyergelés, éppen úgy a szabályszerű málházás is igen nagy fontossággal bír. A nyereg nyomás veszélye a málhák sulya által könnyebben van elősegítve, miért is azoknak egyenlő elosztása és szabályos felerősítése a ló könnyed mozgását és kitartását a legkevesbbé befolyásolják.

10. Mi lesz a csendőrségnél a nyeregpre málházva?

A málhatáska, patkótáska, itatóveder, zaboszsák esetleg a széna.

11. Mi viendő a jobb és mi a bal málhatáskában?

A jobb málhatáskában fésű, tükör, egy szappan vászonrongyba, az pedig törülkőzöbe göngyölitve és a löfegyverhez való szerelék illetve tisztító eszközök.

A bal málhatáskában a lókefe, lóvakaró törülőröngyba tekerve, vászonkötény, abrakos tarisznya és a nyüg.

12. Hogyan lesz a patkótáska felmálházva s mi viendő benne?

A patkótáska a nyereg baloldalán a hátsó kápához lesz csatolva olyképpen, hogy a felső széle a nyereg lap-

pal magasságban legyen., a kiálló csokorral pedig a heveder csatlék huzatik keresztül.

Nyáron elviendő egy mellső és egy hátsó patára pontosan igazított tartalék patkó, 24 darab bezsirozott patkószeg, patatisztító, télen pedig azonkívül 8 tompa és 8 éles csavar támszeg, a csavarkulcsokkal együtt vászonzacskóba téve s lehetőleg laposan fektetve. A patkók vászonrongyba tekerendők, a patkószeg pedig szalmatekercsbe szurandók.

13. Hogyan lesz a zaboszsák málházás?

A zaboszsákot, mielőtt a zab beleöntetnék, ki kell fordítani, fenekét ráncokba szedni és egy tenyérynire a végétől erősen átkötni, azután visszafordítani. Ezután a zsákba kellő zabmennyiség töltetvén, a zsák nyílt vége hasonlóan beköttetik s a ráncok mindkét végén kiegyenlítettnek. A zabmennyiséget először két egyenlő részre kell osztani, a zsákot középen összekötni, azután ismét két részre, úgy, hogy a zab nagyobb mennyisége a zsák végeihez, a kisebb pedig a kápához jusson. Az eként 4 részre osztott zaboszsák a közepével a hátsó kápára fektetve, a három hátsó málhaszija által erősen a nyereghez csatoltatik.

14. Hogyan lesz az itatóveder felmálházva?

Az itatóveder fenekével kifelé, a jobboldali málhatáskához lesz erősítve akként, hogy a málhaszija az itatóveder fenekén levő heveder keresztvízszintes heveder alatt huzva, a függőleges felett lesz becsatolva.

15. Ha széna lesz vive, hogyan málházandó az?

A széna megfonva és összehajtogatva két egyenlő tekercsben rakandó és a takarmány kötéllel keresztbe kötve akként tétetik elől a nyeregpre, hogy a tekercs a málhatáskákon egyformán feküdjének. A széna leesésének meggátlása végett a málhatáskához erősítendő.

16. Hogyan történik a lenyergelés?

Lenyergelés, illetve lemálházás alkalmával felső alsó heveder és a szügyzserszám kicsatolandó, mindkét heveder az ugratószijból kihuzandó, a kengyelvas, a hevederek és a szügyzserszám a nyeregpre felhajthatók és a nyereg leveendő.

Kérdések és feleletek a lovassági gyakorlati szabályzatról.

1. a) Melyek a ló jármódjai? b) Mit értünk a ló üteme alatt, mikor egyenlő az ütem?

a)-hoz. A ló jármódjai a lépés, az ügetés, a vágatás és a futtatás.

b)-hez. Ütemnek a ló valamely jármódban való haladási időmértékét értjük. Ha a ló tovahaladásának gyorsasága egyenletes, akkor az egyenlő ütem keletkezik. Az egyenlő ütem a lovas helyes befolyásának következménye.

2. a) Mi képezi a honvédségi lovas kiképzés célját? b) Az egyenlő és helyes ütem a lónál mit eredményez és miért fontos az?

a)-hoz. A honvédségi lovaskiképzés célját az egyenlő és helyes ütem elérése képezi.

b)-hez. Az egyenlő és helyes ütem a lovat kitartóvá teszi és a lovassági testek minden szabatos mozdulatának alapjául szolgál.

3. a) Lépésben mily mértékben erőlteti meg magát a ló? b) Lépésben a ló lábai milyen sorrendben lépnek ki és hány patacsattogás hallható? c) Milyen legyen a ló lépése és 1 perc alatt milyen távolságot kell meghaladnia?

a)-hoz. A lépés azon jármód, mely a lovat a legkevésbé erőlteti meg.

b)-hez. Lépésben a ló egyik első lábát az ellenkező hátsó láb követi, mire a másik első láb és végre a másik hátsó láb lép ki. 4. patacsattogás hallható.

c)-hez. A ló lépése élénk és annyira tért nyerő legyen, hogy a ló 1 perc alatt legalább 140 lépésnyi távolságot haladjon meg. (1 lépés 75 cm.)

4. a) Milyen jármód az ügetés? b) Mit nevezünk poroszkálásnak? c) Ügetésben a ló lábai milyen sorrendben lépnek ki és hány patacsattogás hallható?

a)-hoz. Az ügetés nagyobb távolságok elérésére a gyorsított jármódok közül a legcélszerűbb, mivel azt a ló legtávolabb győzi.

b)-hez. A lépésnek hibás, korcs nemre a poroszkálás, melynél az ugyanazon oldalon levő első és hátsó láb egyszerre lépnek ki.

c)-hez. Ügetéskor a ló két egymással rézsut átellenes lábával egyszerre lép ki és két patacsattogás hallható.

5. a) Ütemre nézve hányféle az ügetés? b) Ügetésben a lónak 1 perc alatt milyen távolságot kell megtennie? c) Mily célból lesz alkalmazva a sebes ügetés és lehet-e annak gyorsaságára nézve határozott szabályt felállítani?

a)-hoz. Az ütem szempontjából megkülönböztetünk ügetést és sebes ügetést.

b)-hez. Ügetésben a lónak 1 perc alatt 300 lépést kell megtennie.

c)-hez. A sebes ügetés a lovagló oktatásnál vagy a lovak idomításánál lesz alkalmazva. Ez arra szolgál, hogy a lovas ülése sebesebb jármódokban is megszilárdíttassék és a lovas a ló előrehajtására megtaníttassék, főleg azonban, hogy a ló menőssé tétessék és annak előrehatoló ereje kifejlesztessék. A sebes ügetés gyorsaságára nézve határozott szabály fel nem állítható. (Ez a ló haladó képessége szerint különböző.)

6. a) Milyennek kell lenni az ügetésnek? b) Mikor tiszta és mikor nem tiszta az ügetés, illetőleg mikor poroszkál a ló ezen jármódban?

a)-hoz. Az ügetés mindig tiszta legyen.

b)-hez. A tiszta ügetésnél a két egymással rézsut át-

ellenes láb egyszerre emelendő fel és teendő le és minden lábnak egyenlő távolságra kell kilépnie. Az ügetés nem tiszta, ha a ló egyik lábával elmarad, vagy az ugyanazon oldalon levő első és hátulsó lábbal egyszerre lép ki, mely utóbbi mozgást poroszkálásnak nevezzük.

7. a) **A vágta milyen mozdulatok sorozata?** b) **Mit nevezünk vágta jobbra és mit vágta balra mozdulatnak?** c) **A lovasságnak hányféle vágtaütemre van szüksége?**

a)-hoz. A vágta az ugrások folytatólagos sorozatából áll. Hosszabb távolságra a lovat megerősíteli.

b)-hez. Aszerint, amint az ugrásnál a lónak mindkét jobb, vagy mindkét ballába van elől, a keletkezett mozdulat vágta jobbra, illetőleg balra elnevezést nyer. A jobbra vágatáskor a két bal, a balra vágatáskor a két jobb láb erőltettedik meg jobban.

c)-hez. A lovasságnak a vágásban kétféle ütemre van szüksége, ugymint rövid vágta és vágára.

8. a) **A rövid vágát csupán hol szabad lovagolni?** b) **Mi a célja a rövid vágta gyakorlásának?** c) **Rövid vágásban 1 perc alatt hány lépést kell haladnia a lónak?**

a)-hoz. A rövid vágta csak a lovardában és a négyszögben lovagolandó.

b)-hez. A rövid vágta gyakorlásának az a célja, hogy a kezdő lovas a jármód mozdulatát és az ehhez való segítségeket megismerje, valamint, hogy a ló az ebben való rövid fordulathoz és az ebből való rövid megálláshoz szükséges egyensúlyt megnyerje.

c)-hez. Rövid vágásban sohasem szabad rövidebben lovagolni, mint 300 lépést egy percben. A rövid vágta csak segédeszköz a lovas és a ló kiképzéséhez.

9. a) **Mikor alkalmaztatik a vágta?** b) **Vágásban 1 perc alatt hány lépést kell haladnia a lónak?** c) **Milyennek kell lenni a ló ugrásának vágában?**

a)-hoz. A vágta akkor alkalmaztatik, ha arról van szó, hogy gyorsabban haladjunk, mint ügetve.

b)-hez. Vágásban 1 perc alatt 500 lépésnyi távolságot kell meghaladni.

c)-hez. Vágában a ló ugrásának nyujtottnak, lapos-

nak és emellett igen nyugodtnak kell lenni, hogy a ló azt sokáig győzze. Minél nyugodtabb és hosszabb az ugrás, annál nyugodtabb és hosszabb a lélegzet is és éppen ez az, ami a kitartást biztosítja.

10. a) **Vágában mikor keresztiez a ló?** b) **Milyen jármód a futtatás és hol gyakorlandó az?**

a)-hoz. Ha a ló a vágánál az ugyanazon oldalon levő lábai helyett az egymással rézsut átellenes lábaival lép ki, akkor ebből igen hibás járás keletkezik, melyet keresztiezésnek nevezünk és amelyben a ló hamar elfárad anélkül, hogy kellő tért haladna meg.

b)-hez. A futtatás a legnagyobb erőmegfeszítésig fokozott vágta. E jármód kedvező talajjal bíró szabad sík téren egyenes vonalban gyakorlandó.

11. a) **Mit nevezünk ütem sebesítésnek?** b) **Jármód fokozásnak?** c) **Ütemrövidítésnek?** d) **Jármód csökkentésnek?**

a)-hoz. A mozgás gyorsítását ugyanazon jármódban az ütem sebesítésének nevezük.

b)-hez. Az átmenetet valamely jármódból egy gyorsabbra például: ügetésből vágta, a jármód fokozásának nevezük.

c)-hez. Ha ugyanazon jármódban lassabban kell lovagolni, azt ütemrövidítésnek nevezük.

d)-hez. Az átmenetet egy másik kevésbé gyors jármódba, például: ügetésből lépésbe, jármód csökkentésnek nevezük.

12. a) **A mozgásnak helyből való megkezdéséhez milyen vezényszó adandó?** b) **Milyen vezényszóra lovagolják a futtatást?** c) **Milyen hangsulyozással eszközlendő az indításra és a megállásra vonatkozó vezényszavak leadása?**

a)-hoz. A mozgásnak helyből való megkezdésére a jármód (ütem) megnevezéséhez mindig hozzáteendő „Indulj!” A fokozás, csökkentés, sebesítés, valamint rövidítésnél egyedül a jármód megnevezése képezi a vezényszót.

b)-hez. A futtatást ezen vezényszóra lovagolják „Rajtarajta!”

c)-hez. Az indításra, valamint a megállásra vonatkozó vezényszavak leadásánál az utolsó szó vagy szótag sohasem hangsulyozandó röviden vagy nyomatékkel, hanem

a szükség szerint megnyujtva ejtendő ki.

13. a) Mit értünk a lovardában »jobb kézen« és mit »bal kézen« való lovaglás alatt? b) Melyik oldalt nevezzük a lovardában »belsőnek« és melyiket »külsőnek«?

a)-hoz. Ha a lovardában jobbra lovagolunk körül és így a bal kéz van a fal felől, úgy ez »jobb kézen«, az ellenkező irányban való lovaglás pedig »bal kézen« való lovaglásnak neveztetik.

b)-hez. A lovardában jobb kézen való lovaglásnál a jobb oldalt »belső-«, a balt »külső-«-nek nevezzük és megfordítva. Fordulatoknál azon oldalt nevezzük belsőnek, amely felé fordítunk.

14. a) Mit ért »támaszkodás« alatt? b) Miért van különösen a katonalónak támaszkodásra szüksége?

a)-hoz. Támaszkodás alatt azt értjük, hogy a ló álkapcái a zablában mindig némi gyöngre támaszt keressenek.

b)-hez. A támaszkodásra a katonalónak különösen azért van szüksége, mert azt gyakran csak egy kézzel kell vezetni, hirtelen megállítani és ismét előrelovagolni. A jól termett ló a helyes támaszkodást rendszerint könnyen elsajátítja, kevésbé jól termett lovat azonban a lovasnak erre előbb tanítani kell.

15. Melyik a helyes »támaszkodástól« való eltérések és mibe állanak azok?

A helyes támaszkodástól való eltérések a következők: a felette kemény vagy igen erős támaszkodás, amelynél a lovas csak erőmegfeszítéssel képes a lovat vezetni vagy megállítani. A szívós támaszkodás, aminél a lovasnak sem engedése, sem pedig a visszatarítása a támaszkodás fokában változást nem idéz elő. Ezen a ló érzékeinek tompultságától származik és gyakran előfordul sárló kancáknál. A kéz mögött létel (vagy szárak mögött létel), aminél a ló a zablára való leggyengébb támaszkodástól is vonakodik és nem akar előremenni. Ez leginkább igen érzékeny száju és oly lovaknál fordul elő, amelyek a zablára való támaszkodástól a szárak tulerős hatása vagy éppen rángatás által elriasztottak. Ezek gyakran megtagadják az engedelmisséget. Az egyenlőtlen támaszkodás, amelynél a ló az ímént említett hibás támaszkodásoknak majd egyikébe,

majd másikába megy át. Ez leggyakrabban oly lovaknál fordul elő, melyek heves véralkat mellett igen érzékeny szájuak.

16. Milyen legyen a katonaló fejtartása általában?

A katonalóra nézve azon fejtartás a legjobb, amellyel a ló úgy magára, mint a lovasra nézve a legkényelmesebben jár, amelyben leginkább kitartó és még erősen megragadva is engedelmes marad. Szabványos fejtartás meg nem állapítható. A legtöbb lóra nézve a legcélszerűbb fejtartás, ha a ló feje majdnem függőlegesen, orra pedig csipőjével egyenlő magasságban áll.

17. a) Milyen legyen a ló fejtartása egyenes vonalon és milyen a fordulatoknál? b) Hol legyen a lófej oldalt tartásához megkívánt hajlás?

a)-hoz. Ha a ló egyenes vonalon megy, feje egyenest legyen állítva. Ellenben minden fordulatkor a ló feje kissé befelé állítandó, ami e kifejezéssel jeleztetik: »a lovat a belső kézre állítani.«

b)-hez. A lófej oldalt tartásához megkívántató hajlás azon helyen legyen, ahol a fő a nyakkal összefügg, t. i. az állkapcák mögött, és a nyakra csak kevésbé terjeszkedjék ki. Ilyenkor a lovas a ló nyaka fölött egyenesen lenézve, annak belső szemivét meg kell hogy pillanthassa.

18. a) Mit ért a ló »feligazítás« alatt? b) Milyen legyen a feligazítás rövid ütemben és milyen a fokozott járásnál?

a)-hoz. Feligazítás alatt a ló nyakának lehetőleg függőlegesen állított fej melletti magasabbra vételét értjük.

b)-hez. Rövid ütemben a lótól magasabb feligazodás követelhető, mint a fokozott járásnál, mert ez utóbbinál az izmok és csuklóknak nem csak összehúzása, hanem kinyújtása is szükséges és a légzés utjai is megfelelően nyitva tartandók, a feligazítás által pedig mindkettő befolyásoltatik.

19. a) Mit ért a ló összeszedése alatt? b) Mit ért a »félvisszatartás« alatt?

a)-hoz. Ha mindkét számuk erősebb meghuzása mel-

lett a combok is megszorítottak, akkor a lónak nyaka és feje magasabb állásba jut, a hátsó lábait jobban maga alá veszi, így a ló jobban összenyomatik, ezt nevezzük a ló összeszedésének.

b)-hez. Ha ugyanazon szár segítségek alkalmaztatnak, mint a ló összeszedésénél, de azon szándékkal, hogy a ló járását megrövidítsük, vagy hogy azt a szárok hatására érzékenyebbé tegyük, akkor ezen segítségeket »félviisszatartás«-nak nevezzük.

20. a) Mit ért a ló megállítása alatt? b) Mikor vágat a ló hamis lábón?

a)-hoz. A ló megállítása alatt azt értjük, hogy azt a mozgásból megállásra bírjuk.

b)-hez. Lovardában a lónak a jobb kézen jobbra, a balkézen balra kell vágatni, ellenkező esetben azt mondjuk, hogy a ló hamis lábón vágat. Ugyan ez áll akkor is ha a ló egyenes vonalon fal nélkül nem azon lábával ugrik be, mint amellyel a lovas akarja.

21. a) Miként történik a ló elővezetése a megszemléléshez? b) Miként eszközendő a ló elővezetése a csikókantárral és miként a feszítőzablával kantározott lónál?

a)-hoz. Megszemlélésre a ló mindig kantározva vezetendő elő.

b)-hez. Ha a ló csikókantárral van kantározva, akkor a kantárszárat a huszár a ló nyakáról leveszi, azt jobbkézrel közel a csattokhoz a ló álla alatt oly módon fogja meg, hogy a mutatóujj a két szár közé jasson s azután a szár végét szintén a jobb kezébe helyezi. Balra oldalvást, annak válla magasságában áll. A szemlélő előtt ugy kell megállani, hogy a ló oldalával az illető felé fordítva, néhány lépésnyire előtte álljon. Erre a lónak az elővezető elébe áll, a szár végét jobb kezében megtartja, mindkét kézzel megfogja a szárat a csattokhoz közel, a lovat egyenest állítja. A ló akkor áll egyenest, ha egyik lábát sem pihenteti, nem nyulik ki és lábait nem huzza teste alá. Mihelyt a ló egyenest áll, az elővezető a szemlélőnek arcába néz és a ló nevét mondja. Ha a ló feszítőzablával van kantározva, akkor csupán a csikózablászarat kell az

előírt módon megfogni, a feszítőzablászár pedig a ló nyakán marad.

22. a) Hogyan álljon a ló a lóraüléskor, illetőleg a lóról való leszálláskor?

I. b) Miként történik a lóra ülés csikókantárral és miként a feszítőzablával kantározott lovon?

a)-hoz. Lóraülés és leszállás előtt a ló emelt fejfelé és nyakkal négy lábán egyenest álljon.

b)-hez. Ha a ló csikókantárral van kantározva, ezen vezényszóra »lóra«, a lovas megteszi az egész fordulatot jobbra és akként lép jobbra oldalt és kissé hátrafelé, hogy ballábát a kengyelbe tehesse. Egyuttal balkezét a balszáron lassan a ló nyakának eléig felcsusztatja, jobb kezével a mar előtt egy csomó sörényt megmarkol és azt, valamint a lovaglópálcát a balkezébe teszi, amely szorosan besukandó. Jobbkézével a kengyelszíjjal megfogja, ballábát a talpizmokon túl a kengyelbe teszi, baltérdét szorosan a nyereghez nyomja, nehogy a lábhegye a lovat megérintse. Ha a ló nem áll nyugodtan, akkor a lovas jobbkézével megfogja a szár végét és lovát annak rövid meghúzásai által megállásra bírja, azután a szárat ismét elereszti. Jobblábának talpizmára emelkedik és jobbkézével a hátsó kápát megfogja. A ló sörényébe kapaszkodik, ballábal a kengyelbe lép, baltérdét jól a nyereghez nyomja a jobblába talpizmának erős lökése által előrehajlított felsőtesttel felemelkedik. Ezután a jobblábát a balhoz, jobbkézét pedig hüvelykjével előfelé a felsőtest támaszául az első kápara teszi, jobblábát meghajlított térdrel és kifelé tartott sarkantyúval magasan a hátsó kápa fölé emeli és lassan leereszkedik a nyeregbe. Felülés után a lovas befeléfordított jobb lábhegyével anélkül, hogy lenézne, megkeresi a kengyelt, kézbe veszi a lovaglópálcát és a szárat. Ha a ló feszítőzablával van kantározva, akkor a felülés ugyanígy történik. Ha a ló nem áll nyugodtan, akkor a jobbkéz megfogja a feszítőzablászár végét. Lóraülés után a lovas mind a négy szárt megfogja.

23. Miként történik a lóról való leszállás?

Ha a ló csikózablával van kantározva, ekkor ezen vezényszóra »lóról«, a lovas a csikózablászarat keresztbe

téve baikézbe veszi, jobbjával megfog egy csomó sörényt és azt a lovaglópálcával együtt a szárak mellé a balkézbe teszi. A jobbkez az első kápára támaszkodik és a jobbláb a kengyelből kihuzatik. Ezután a lovas egyenesen tartott felsőtest mellett jobblábát meghajlított térddel és kifelé tartott sarkantyúval magasan a hátkápa fölé emeli és a balláb mellé teszi, mialatt a meghajlított térdek szorosán a nyereghez simulnak. A jobbkez elereszti az első nyeregkápát, megfogja a hátulsót, a jobbláb a földre lép, a balláb a kengyelt elhagyja és a jobb mellé kerül. A lovas balkezelével a sörényt a szárakkal együtt elereszti, balra fordulattal a ló nyakához lép, jobbkezét a balszáron lecsusztatja és a lótól balra oldalvást annak válla magasságában megáll, a szárakat a ló álla alatt megfogja, a lovaglópálcát elrejtí és az előírt állásba helyezkedik. — Feszítőzablával kantározott lovon a leszállásnál a lovas anélkül, hogy a szártartást változtatná, balkezébe veszi a sörényt. Ha a jobb csikózablászár a jobbkezében van, akkor azt elereszti.

24. Milyen legyen a lovas ülése általánosságban a lovon?

A lovon való ülésnél arra kell ügyelni, hogy mindkét ülőcsont egyaránt erősen nyugodjék a nyergen, a farkcsikéson a nyeregközép vonala felé jusson, a csipőcsontok a nyeregre függélyesen irányozva maradjanak és egyik oldal se legyen behuzva. Ha a csipő a függélyes iránytól hátrafelé eltérne, akkor az ugynevezett székülés jön létre. A hát meggömbül, a combok felemelkednek és a térdek tulságosan előre jutnak. Ha a csipők a függélyes iránytól előfelé térnek el, akkor a hasadékos vagy villaülés keletkezik. A combok és térdek hátra jutnak, a felsőtest elveszti a tartás biztonságát és a lovasnak az egyensúly megtarthatására küzdenie kell. Ha a test valamelyik oldala a csipők fölött behuzatik, akkor az ugyanazon oldalon levő váll is lesüllyed.

25. a) Milyen legyen a lovas háta a lovon? b) Miként tartsa a lovon a lovas a hátgerincét, a fejét és a vállát?

a)-hoz. A lovas háta hajlékony, de szükség esetében szilárd is legyen. Hajlékony legyen a hát, hogy a lökések erejét megtörje és mert ez a legyverek kezeléséhez szük-

séges. Szilárd legyen, hogy a ló előrehaladó mozdulatainak, melyek hátulról előre hatnak, ellentálljon, továbbá, hogy azon lovaknak, melyek erősen a szárba mennek, ne engedje a lovas felsőtestét előrehuzni.

b)-hez. A hátgerinc egyenesen tartandó, a vállak természetesen fel nem húzva és annyira hátra vonva, hogy a mell kidomborodjék. A fej egyenesen anélkül, hogy az áll előre tolnaék. A fejnek előre hajtása a hát meggömbülésével jár.

26. Mily módon eszközlendő a szárak kézbevétele és azok tartása a csikókantárral kantározott lovon?

Mindegyik kézbe a kis- és gyűrűsujj közé egy-egy szár vétetik, a csuklójában könnyedén gömbölyített kéz emellett ökölbe zárandó, a kinyújtott hüvelykujj a szárra jön. A hüvelykujjak hegyei egymással szembe, a kis ujjak kissé a test felé irányozandók és mindkét kéz egyenlő magasságban tartandó.

27. Milyen legyen a lovas karjainak tartása a lóháton?

A felsőkarok a testhez közel, anélkül, hogy oda szorítottának, szabadon és egyenesen csüngjenek le. A karok, a könyökcsuklóban majdnem derékszögben meghajlítottak. Az alsókaroknak a testhez való szoros odanyomása durva kezet idéz elő. A könyököknek a testhez való erős záródása a vállak felhuzását eredményezi és a kéznek igen erőltetett állást kölesönöz, azoknak kidüllesztése pedig a kezet ingadozóvá teszi.

28. Milyen legyen a lóháton a lovas combjainak, térdfeinek, alsó lábszárainak, talpának és sarkainak tartása?

A comboknak a térdekkel kissé előre, egész felső lapjukkal a nyereghez kell simulniok, anélkül, hogy oda szorítottának. Tulságos előre nyújtott combok székülést, a függőleges irányhoz közeledők villaülést okoznak. A térdek laposan a nyergen. Köztük és a nyereg között nem szabad állatni. Az alsó lábszárak a térdcsuklótól lefelé szabadon és nesztelenül lefognak, mialatt a térdcsuklóban tompaszög képződik. A láb talpizmával a kengyelben, szabadon mozgó bokával akként tartandó, hogy a talp egész szélességében a kengyelnek alsórészét, a bürüt érintse.

A sarok kissé kifelé nyomandó anélkül, hogy ezáltal a comb és a lábakra izma vagy a láb a bokában túlságosan megfeszítettnek. A boka mozgékonyaságától függ a kengyelnek a láb talpizmán való megtartása, valamint a comboknak eredeti helyzetükbe való visszasülyedése és a ló emelő mozdulata után.

29. Helyes ülés mellett milyen legyen a lovas felső teste csipőtől felfelé és milyen legyen a lábszár a térdtől lefelé?

A lovon való helyes üléskor a felsőtest a csipőtől fölfelé és a lábszár a térdtől lefelé mozgékony, míg a comboknak csak annyi mozgást kell engedni, amennyit a természetszerű rázkódtatás előidéz. A lovas lábait a maguk természetes sulyára hagyja, se ne álljon a kengyelbe, se pedig térdeit össze ne szorítsa, mert az izmok ehhez szükséges megerőltetése a térdeket felhuzza és időelőtti kifáraszt.

30. A lovas felső testének miként kell a ló mozdulataihoz alkalmazkodni?

A lovas oda törekedjék, hogy felső testével a lónak minden mozdulatát kövesse, vagy annak ellentálljon, úgy, hogy a felsőtest mindig megmaradjon a függélyes helyzetben. Ha a ló előre mozog, a felsőtest hajlékonyan maradjon, mert máskülönben hátrahanyatlík és a combok ha mereven tartatnak, előre jutnak. Megállításkor és hátra lépéskor a felsőtest hátraveendő. Ha a ló ágaskodik, a felsőtest előre és ha kirug, hátra tartandó. Fordulatoknál valamint körben való lovagláskor a felsőtest az ütemhez mértén a fordulat oldala felé tartandó. Ezalatt nem az értendő, hogy a felsőtest belső oldalra hajoljon, hanem csak az, hogy a test sulya valamivel jobban a belső ülőesontra kerüljön, mi mellett a vállak és csipők a ló irányát követik.

31. Feszítőzablával kantározott lovon miként történik a kézbevétel, ha csupán a feszítőzabla-szárakkal kell vezetni?

A feszítőzablaszárak a balkézben tartatnak és a gyűrűsujj által elosztatnak, minél a könnyen mozgó tolócsokor

a kézben fekszik. A jobb szár pedig a hüvelyk és mutatóujj közé jusson. A két csikózablaszár egyenlő hosszúságban lóg le. A balkéz csuklója az egyenesen álló ló nyaknak marjával egyirányban legyen és az ujjak körmei akként irányuljanak a lovas testének közepe felé, hogy a lovas, ha lenéz, körmeit láthassa. A kinyújtott hüvelykujj a kantárszárakon fekszik. A bal ököl az első kápa fölött, a testtől egy tenyérnyi távolságra. A jobb ököl a jobb comb közepére, hogy a kéz hátra felfelé jusson.

32. Feszítőzablával és csikózablával kantározott lovon miként történik a szarak kézbevétele és azok elhelyezése?

A feszítőzablaszárak úgy tartandók, illetőleg osztandók el, mintha csupán feszített zablával kantározott lóval történnék a vezetés (Lásd 31. kérdőpont), míg a bal csikózablaszár a teljes bal marokban a kisujj körül marad, a jobb pedig a jobbkez gyűrűs és kisujja közé jön. A balkéz a test közepe előtt, a jobbkez a bal mellett azzal egyenlő magasságban tartatik. Mind a négy szár egyenlően van meghuzva és mindkét kézzel vezetünk.

33. Ha a felkantározott lovat csupán a balkézvel kell vezetni, miként lesznek a szarak, illetőleg a kéz elhelyezve?

Ha csupán balkézvel kell vezetni, akkor a lovas a jobb csikózablaszárát a teljes balkezébe teszi a hüvelyk és mutatóujj közé. A jobb ököl akként fektettetik a jobb comb közepére, hogy a kéz hátra fölfelé jusson és a kisujj a nadrágvarráson feküdjék.

34. Miként vétetnek a szarak kézbe és miként tartandó a kéz, ha a lovas kivont karddal lovagol?

A kivont kard foggantyuja a hüvelyk-, mutató- és középujjal, amennyire csak lehet, alant megfogatik, a többi zárt ujj és a kéz izompárnája pedig akként fektettetik a jobb combnak felső részére, hogy a kis ujj a nadrágvarrást érintse. A kard foka a jobb vállon nyugszik, éle pedig egyenest előre van fordítva.

35. Milyen legyen a kengyelek helyes csatolása és arról miként lehet az októnak meggyőződni?

A kengyelek csatolása általában akkor helyes, ha a lovas vágás vagy dőfés alkalmával a nyeregben felemelkedhetik anélkül, hogy térdének felhúzása által ülése biztonságát elveszítené. Mindenek előtt ügyelni kell arra, hogy a lovas nadrágját lába közé jól felhuzza. Megbírálandó, hogy a nyereg egyenesen fekszik-e és a lovas úgy ül-e, hogy a farkcsikésontja a nyereg közepére van irányozva, továbbá, hogy a ló mind a 4 lábán egyenest áll-e. Még mielőtt a lovas a kengyelbe helyezkednék, az oktató elrendeli, hogy lábait természetesen lógassa és ezután a kengyelt akként igazítja, hogy annak bürüje a csizmasarok varrásánál 3 centiméterrel magasabban álljon. Hy módon ha a lovas a kengyelekben felemelkedik, combjainak hasadéka és a nyereg között körülbelül 4 ujjnyi szélességű tér fog keletkezni.

36. a) A lovasnál milyen célt szolgál a segítségek és fenytések alkalmazása? b) A lovaglásnál hányféle segítség alkalmazható? c) Milyen módon nincs megengedve a segítségek alkalmazása?

a)-hoz. A segítségek és fenytések arra szolgálnak, hogy a lovas magát lovával megértesse és azt saját akaratának alávesse. Ezek által beszél a lovas lovával.

b)-hez. A segítségek a következők: a száraz különféle meghuzásai, a combok és alsó lábszáraz nagyobb vagy kisebb mérvű nyomásai, a felsőtest tartása, nyelvcsettinfés, a lovaglópálcza érzetése, a lovarda ostorszíj-jának felemelése és leeresztése vagy az azzal való gyöngéd érintés.

c)-hez. A száraz rángatása, a kezeknek egymás alá tolésa, a combokkal való messze kinyulás, a felsőtestnek ide s tova mozgatása semmi szin alatt nem engedendő meg.

37. a) Miként osztályozhatók a segítségek? b) A segítségek mértékénél mit kell alapul venni? c) Mikor »durvák«, mikor »fokozottak«, és mikor »összevágók« a segítségek?

a)-hoz. A segítségek hallhatóknak vagy érezhetőknak neveztetnek, aszerint, amint azok a hallásra, vagy az érzésre hatnak. A hallható segítségek az érezhetőkkal együttesen csak a pótlovak idomitásakor alkalmaztatnak addig,

amig a lovak kezdik az érezhető segítségeket figyelembe venni.

b)-hez. Minden segítség a ló érzékenységéhez mérendő, mert olyanok, melyekre érzéketlen ló alig ügyel, érzékeny lóra nézve már fenytéssé válnak. Az idomitottság foka és a szándékolt cél is irányadó.

c)-hez. Oly segítségek, melyek a lovat megijesztik, »durvák«-nak, olyanok, melyek gyöngé szármeghuzás vagy combnyomással kezdődven, rángatás vagy lökés nélkül lassanként a cél eléréséig fokozatnak, »fokozott«-nak, olyanok pedig, melyeknél a száraz és combok helyesen összeműködve hatnak, »összevágóknak« neveztetnek.

38. a) A szárazakkal milyen módon lehet a segítségeket alkalmazni és mit eredményeznek azok? b) A száraz hatásánál mit kell szem előtt tartani?

a)-hoz. A kéznek a test felé való visszahuzása által a száraz jobban meghuzatnak, miáltal hatásuk erősödik. Ha kéz enged vagy ha sülyesztetik a száraz hatása kisebb lesz. Mindkét szár megeresztése, kapcsolatban mindkét comb egyidejűlegesen nyomásával, a lovat gyorsabb menésre ösztönzi. Mindkét szár erősebb meghuzása a ló menését meglassítja, a lovat megállítja és végre hátralépésre bírja.

b)-hez. Mindazon esetekben, midőn az egyik szárnak erősebben kell hatni, a másik kissé megeresztendő, anélkül azonban, hogy ezt hatályon kívül helyeznők, vagyis a támaszkodásnak nem szabad elvesznie. Mihelyt a ló a szár erősebb meghuzásának engedett, akkor ezen erősebb hatás azonnal szünjék meg, nem szabad azonban ennél a szárnak teljesen hatályon kívül lépnie. Ha az idejekorán való megeresztést figyelmen kívül hagyjuk, akkor a ló szája eltömpul.

39. Miként alkalmazza a lovas a combsegítséget és miként adja a segítséget a lovaglópálczával?

A combsegítség adásához az alsó lábszáraz a hevedernél vagy amögött a lóhoz szoritandók. Az egyik comb nyomására a ló hátsó része az ellenkező oldal felé kitér. Mindkét combnak egyenlő erős és egyidejű nyomása a lovat előrehajtja. Ha mindkét comb egyszerre, de különböző erővel hat, a ló az erősebb nyomásnak enged

és oldalt megy. A combnyomásnak sohasem szabad folytonos szorítássá fajulni. Ha a ló a comb segítségre engedelmeskedik, ez utóbbi azonnal csökkentendő és csak ha szükséges, újítandó ismét meg, ami azonban az örökös nyomkodásra okul ne szolgáljon.

A lovaglópálcával úgy adatik a segítség, hogy a ló vállát azzal megérintjük.

40. a) A nyelvettségnek, mint segítségnek a lóra milyen hatása van? b) Mit kell tennie az oktátónak, ha a lónál a lovas segítségét a lovardaostorral akarja fokozni?

a)-hoz. A nyelvettség a lovat előremenésre serkenti.

b)-hez. Ha az oktató a lovardaostorral kívánja a lovassegítséget a lóval jobban megértetni, akkor a lótól némi távolságban oldalt és hátul kell mennie. Célját az ostor fölemelése és leeresztése vagy a lónak ama helyen való gyöngéd érintése által, ahol a segítség a combokkal adatik, érendi el.

41. Melyek a lovaglásnál a lovas fenytő eszközei, illetőleg módjai?

A közönséges fenytőeszközök: a sarkantyú, lovaglópálca és a lovardaostor használata. Vannak azonban egyéb fenytőmódok is, nevezetesen a száraznak rövid erős meghuzása, valamivel gyorsított hátraléptetés, gyakori megállítás és ismét kiléptetés. Némely lóra nézve már az erős rákiáltás is igen hatásos.

42. a) A lovas által alkalmazott fenytésnél mi képezze a főelvet? b) A lovas a fenytések módjánál és fokánál milyen szempontokat tartson szem előtt?

a)-hoz. A fenytés főelve: haragból vagy szeszélyből sohasem szabad fenytetni.

b)-hez. A fenytések módja és szigora mindig a ló vérmérsékletéhez és idomitottságának vagy engedelmesség esetében csökönységének fokához mérendők. Elvül szolgál, hogy a fenytés mindig helyes időben történjék, továbbá, hogy szigorubban sohasem kell fellépni, mint okvetlenül szükséges és végre, hogy a fenytés rögtön megszüntetendő, mihelyt a ló hajlandónak mutatkozik az engedelmességre. Fenytések alkalmazásakor a lovakat nem

szabad addig hajszolni, míg azok kimerülnek. Ez a lovat elrontja. Elveszti a gyors és határozott engedelmességét, mert ahhoz már elég erővel nem fog rendelkezni.

43. Miként történik a sarkantyufenyítés alkalmazása?

A sarkantyufenyítés céljából mindkét sarkantyú erősen és röviden a heveder mögött a lóba nyomandó, anélkül, hogy a combok szétnyíttatnának, vagy a sarkantyúk a ló hasába maradnának. Az előbbi az ülést ingataggá tenné, az utóbbi pedig kirugást, farkcsóválást és egyéb rossz szokásokat idéz elő, melyekről többnyire csak nagy fáradtsággal lehet a lovat ismét leszoktatni.

44. Miként történik a fenytés alkalmazása a lovaglópálcával?

Ha a lovas a lovaglópálcával akar fenytetni, akkor anélkül, hogy karját tulságosan felemelné, egy vagy egy-néhány erős ütést mér a saját combja mögé, vagy elől is a ló vállára vagy szügyére. A szárazak előbb a balkézbe vétetnek. A lónak a fejére ütni, minél annak szemét könnyen meg lehet sérteni, meg van tiltva.

45. Mikor és miként történik a lovardaostorral a fenytés alkalmazása?

A lovardaostorral csak a legvégső szükség esetén kell fenytetni. Ha az oktató arra kényszerítve van, akkor sok tétovázás és ide s tova futkosás nélkül az ostor kieresztett végével egy vagy egy-néhány csapást tesz alulról felfelé, de sohasem felülről a ló farára. A fenytés után a lónak az ostortól való félelme mindig újra eloszlatandó oly módon, hogy az oktató a lovat magafelé lépdelteti és előtte néhányszor esattant, anélkül, hogy azt megérintené. Mikor a ló nyugodtan megáll, az oktató hátratartott ostorral feléje megy s nyájas biztatással, kezével nyakát simogatva hízeleg neki, azután hátralépdelve távozik a lótól és a lovat maga felé lovagoltatja. Ha a ló az oktatótól megijed és az ostor elől elszalad, ez az ostor helytelen használatát bizonyítja.

46. Miként kell a lovat bevezetni a lovardába és több lovas miként vezeti be?

A csikózáblával, illetőleg a feszítőzáblával kantározott lovat a csendőr a szárák szabályszerű kézbevétele mellett vezeti a lovardába és azután a balkézen a bekerítés mellett halad. A hosszufalon egész fordulatot tesz balra és néhány lépés után megáll. Erre a szárat a ló nyakára teszi, a kengyeleket lehuzza, arccal a ló felé fordulva, annak feje elé áll, a lovat egyenest állítja és a ló mellett balra ismét állást foglal. Ha fegyver nélkül van, a balkéz természetesen lelóg, felkötött kardnál ezt úgy tartja, ahogy az elő van írva.

Ha több lovas vezeti a lovat a lovardába, akkor egyik a másiktól az elől lévő ló farkától a következő ló fejéig számitandó 3 lépésnyi távolságot tart. Mikor az utolsó lovas a hosszú falhoz ért, a lovagló oktató ezt vezényli: »Fordulat balra!« és mikor az osztály a lovarda közepe tájára ért: »Allj!«, mire a lovasok megállanak és az előirt módon viselkednek.

47. Milyen vezényszóra és hogyan történik a lónak a lovardából való kivezetése?

A lónak a lovardából való kivezetése a legrövidebb uton ezen vezényszóval történik: »Lovardából!« Kivezetés előtt a kengyelek a kengyeliszíjakon feltolatnak, a szíjjak a kengyelen áthuzatnak, a szárák épp úgy vétetnek kézbe, mint a lovardába való bevezetésnél.

48. A lovardában hányféle alakzatban lehet lovagolni? Az »egyenkénti« lovaglás milyen célt szolgál?

A lovardában »osztályban« (meghatározott távközössel), vagy »egyenkénti« (meghatározott távközök nélkül) lehet lovagolni. Az egyenkénti lovaglásban való gyakorlat a fő. Ez a lovasi és a lovat önállóvá teszi és legnagyobb mérvben hozzájárul ahhoz, hogy a lovas ügyessé váljék és lovával megbarátkozzék. Egyedül ez mutatja meg a kiképzés elért fokát.

49 a) Az osztályban való lovardai lovaglásnál az egyik lovas a másiktól milyen távközi tart és miként lesz ez mérve? b) Lovardai lovaglásnál osztályban csak milyen jármóddal szabad lovagolni és csupán minő gyakorlatokat szabad végezteni?

a)-hoz. Osztályban egyik lovas a másiktól 3 lépésnyi távközi tart, ami az elől lévő ló farkától a következő ló fejéig méretik.

b)-hoz. Lovardai lovaglásnál az osztályban az oktatónak csak lépésben és ügletesben szabad lovagoltatni és csupán ama gyakorlatokat végbevitetni, amelyeknél a lovasok egymás mögött maradnak. Minden lovas az elrendelt fordulatot vagy váltást csak azon a helyen kezdi meg, amelyen azt az előtte lovagló teljesítette. Minden egyéb fordulat, az oldaljárások, a lovaglás rövid vágóban és sebesebb ütemben, csakis az egyenkénti lovaglás tárgyai.

50. Lovardai lovaglásnál szabad-e a lovasnak az előtte lovaglónak elébe lovagolni?

Ha valamely lovas az előtte lovaglóhoz igen közelre jut, akkor nem szabad ennek elébe lovagolnia, hanem a szabályszerű fordulatok valamelyikét kell végrehajtania.

51. Milyen vezényszóra és miként kell az osztályt a lovardában megalakítani?

Az osztályt ezen vezényszóra »N. esendőrre osztályba« az ekként előlovasul kijelöltre, ki is lépésben megmarad vagy abba átmegy, az előbbi beosztásra való tekintet nélkül, az épen lovagolt jármódban és ütemben megalakítatik. Ha az oktató más ütemet kíván, akkor ez külön vezénylendő.

52. a) A helyes vezetéshez milyen segítségek tökéletes összhangzása szükséges? b) Milyennek kell lenni a jó kéznek? c) Mit értünk »mozdulatlan«, mit »puha« és mit »könnyű« kéz alatt?

a)-hoz. A helyes vezetéshez a szár- és comb segítségek tökéletes összhangzása szükséges. Mindkettőnek helyesen meghatározott mérvben kell támogatni egymást.

b)-hez. A vezetésnél főkéllék a jó kéz. Ez mozdulatlan, könnyű és puha legyen.

c)-hez. Mozdulatlan a kéz, ha mindenkor megmarad azon helyzetben, melyet a lovas megfelelőnek talál. Könnyű, ha a ló állkapcsának a záblára való esekély támaszkodását is érzi és ezen érzést el nem veszíti. Puha, ha

hatását a legcsekélyebb foktól a legerősebbik, rángatás nélkül lassanként növeszti és ép úgy csökkenti.

53. a) A lónak helyből való megindítása előtt miként kell állania? b) A helytelen lóállásnak a lovas alatt minő ismertető jelei vannak? c) A hibás állásból hogyan hozzuk a lovat helyes állásba?

a)-hoz? A lónak helyből való megindítása előtt egyenesen és a szárba véve kell állania, hogy a mozgás azonnal habozás és vonakodás nélkül megkezdhető legyen.

b)-hez. A helytelen állásnak a következő ismertető jelei vannak: ha a két első láb hátra áll a ló teste alá, akkor a lovas a ló elejének süllyedését fogja érezni, ha az egyik láb előre áll, úgy azt elárulja a lovasnak a ló előretolt válla, ha a ló kinyújtva áll, a lovas a ló derekának alásüllyedését érzi, ha hátsó lábait teste alá teszi, a lovas ülésében fölemeltnek érzi magát, ha a ló egyik hátsó lábát pihenteti, akkor a lovas ugyanez oldalon ülésének lesüllyedését érzi. Ha végre a lovas egyik vagy másik vállát előretolva érzi, akkor a ló hátuljával azon oldal felé áll, amelyen a lovas válla előre van túlva.

c)-hez. A hibás állásokból a ló előre nyomott combsegítség és a száraknak gyöngéd érzetése által hozzák a helyes állásba.

54. a) Miként történik a lovas alatt a lónak helyből lépésbe való megindítása? b) Miként történik a ló megállítás a lovas által?

a)-hoz. Azon célból, hogy helyből lépésben meginduljunk, a combok valamivel erősebben nyomatnak a lóhoz, aminél a kéz egyidejűleg kissé enged. Mihelyt a ló megindult, a combok hatása csökkentetik. A felső test se előre, se hátra ne essék.

b)-hez. A ló megállítása céljából a combok jól zárkozva a hevederre helyeztetnek, hogy a ló hátulját maga alá tölje, ezzel egyidejűleg a szár fokozódó erővel mindkét kézzel föl a test felé meghuzatik. A lovas valamivel erősebben üljön a nyeregbe és hogy előre ne essék, felsőtestét kissé tartsa vissza. Ha a ló megállott, a szár anélkül, hogy netán rögtön hatályon kívül helyeztetnék, megereztendő, hogy a ló ne hátráljon vagy farával oldalvást ki ne térjen. Egyidejűleg a comb nyomása csökkentetik.

55. a) Milyen célt szolgál a ló hátraléptetése és hogyan kell annak történni? b) Hogyan kell a segítségeket alkalmazni a hátraléptetésnél?

a)-hoz. A hátraléptetési gyakorlat arra szolgál, hogy a ló jobban egyensúlyba vétessek és annak hátulja a lovas hatalmába kerüljön. A hátralépés csak helyből gyakoroltatik. A lónak lépésről-lépésre egyenes vonalon kell hátralépnie. Sem akadoznia, sem sietnie, sem pedig hátuljával oldalt kitérnie nem szabad. A lovasnak mindig azon érzéssel kell bírnia, hogy minden pillanatban megállhat vagy előre lovagolhat.

b)-hez. A hátralépéshez mindkét szár növekvő erővel mindaddig a test felé huzatik, míg a ló hátrafelé nem mozog. E pillanatban a kéz nyugodtan engedjen. Ha a lónak még tovább kell hátrálnia, a szár újból meghuzandó. Mindkét comb érzést tart a ló mellett, hogy ennek hátulja az egyenes vonalon megtartassék, hogy a ló ha netalán sietne, előrenyomasssék és hogy a hátralépés beszüntettesék, ha a lovas meg akar állani. Ha a ló fara az egyenes vonaltól eltér, akkor ezt az ugyanazon oldalú szár és comb, meg kell, hogy akadályozza.

56. a) Csikózablaszárral kantározott lovon a fordulatoknál milyen segítségeket és miként kell alkalmazni? b) A lovardában miként kell a szögleteket átlovagolni? c) Az egyszerű fordulatnál a ló milyen köríven mozog?

a)-hoz. A ló minden fordulat előtt a szükséges mérsékeltlen összeszedendő, hogy jó tartásban könnyedén a szárra támaszkodva kezdje meg a fordulatot. Fordítás végett a belső szár a mell közepe felé huzatik, minél a külső kéz aránylagosan enged. A belső comb a hevederre, a külső a heveder mögé helyezendő. A felső test a mozdulatot könnyedén követi. A belső szár a lovat belső kézre állítja, a fordítást eszközli és a belső comb közreműködése mellett a ló farának befelé dülését megakadályozza. A külső szár a ló nyakát és fejét feligazítja, a fej befelé állításának fokát és fordulat nagyságát meghatározza és a külső comb által támogatva a ló farának kifelé dülését megakadályozza. A belső comb segít a lovat egyenlő ütemben megtartani. Ha a belső comb használata elmulasztatik, akkor a lovak hajlandók magukat a fordulat alatt visszatartani. A fordulat bevégeztével a ló a külső szár

kitartása, a külső comb ellentartása és a lófej egyenest állítása által ismét az egyenes menésre bíratik.

b)-hez. A lovak a szögleteken mindig tartásban és állásban haladjanak át.

c)-hez. Az egyszerű fordulathoz a ló olyan köríven mozog, melynek fél átmérője 3 lépés.

57. A »váltani« vezényszóra a lovas miként fordítja a lovát és miként lovagol tovább?

Váltani vezényszóra a lovas akkor fordítja lovát, mikor a rövid falat elhaladta és a hosszú fal mellett még 10 lépést tovább lovagol. A négyszögön, az átlóvonalon akként lovagol keresztül, hogy ismét körülbelül 10 lépésnyire a rézsut szemben fekvő szöglet előtt jusson a hosszú falhoz, ahol is lovát a másik kézre állítja és arra fordít. Váltásnál a lovasok mindig akként találkoznak, hogy a jobb (kardos) kezek jutnak egymás felé.

58. a) Mily vezényszóra kezdődik a »nagy kör« lovaglása, mily vezényszóra végződik az be és milyen köríven kell azt lovagolni? b) Miért hasznos a lovakra a nagy kör lovaglása és szabad-e azt tulsokáig ugyanazon a kézen lovagolni?

a)-hoz. A nagykör lovaglása ezen vezényszóra kezdődik: »Nagy kör« és ezen vezényszóra végződik: »egyenest«. A nagy kört olyan köríven kell lovagolni, amelynek átmérője legalább 20 lépés.

b)-hez. A lovakra nézve azért hasznos a nagy kör lovaglása, mert megtanulnak oldalbordaikban hajlani és belső hátsó lábukra támaszkodni, ami minden hirtelen fordulathoz szükséges. Minthogy a nagy körnél a belső és külső lábak nem egyformán véletnek igénybe, ennél fogva nem kell tulsokáig ugyanazon a kézen lovagolni.

59. Milyen vezényszóra lesz a »Kis kör« végrehajlva, mikor kell egyenest lovagolni s a végrehajtásoknál mily segítségeket kell alkalmazni?

Ezen vezényszóra: »Kis kör«, ez csak egyszer tételik meg és azután ismét egyenest kell lovagolni. A kis kör oly kisebb köríven lovagolandó, melynek átmérője a lovas

és a ló ügyességétől függ. A segítségek ugyanazok, mint a nagy körnél, csak hogy ügyelni kell arra, hogy a tiszta járás és az egyenlő ütem mindig belartassék, mert a fordulathoz kisebb és több gyakorlottságot követel.

60. Miből áll az átváltás, mily vezényszóra hajtjuk végre és minő segítségeket alkalmazunk?

Az átváltás egy fél kis kör, amely után rézsut vonalban váltunk át a másik kézre és ha jobbra kell azt végrehajtani, »átváltás« ha balra, »balra átváltás« vezényszóra hajtatik végre. Az átváltásnál a fordulat megkezdésére vonatkozólag ugyanazon határozmányok érvényesek, mint a kis körnél, a második felére vonatkozólag azonban — amelynél rézsut, inkább előre, mint oldalvást kell a fal felé lovagolni — az átlóváltás határozványai mérvadók.

61. a) Miben áll a ló közepe körüli fordulat? b) Milyen vezényszó adatik a ló közepe körüli egész fordulathoz, illetőleg az ily módon hátraforduláshoz? c) Milyen segítségek adandók a ló közepe körüli fordulatok végrehajtásához?

a)-hoz. A ló közepe körüli fordulat abból áll, hogy a ló eleje egyenes irányból az egyik oldal felé annyira eltér, amennyire annak hátulja az ellenkező oldal felé fordul, minél a lónak közepe, mint tengely egy oly körívet ír le, melynek fél átmérője 1 lépés.

b)-hez. A ló közepe körüli egész fordulatra »jobbra (balra) át!« és a hátrafordulásra, ha az jobbra viendő végbe, »hátra arc«, ha balra, »balra hátra arc«, vezényeltetik.

c)-hez. A közepe körüli fordításhoz a lovasnak a lovat jól össze kell szednie. A ló elejét ugyanazon szár segítségekkel fordítani, mint a többi fordulatoknál, azonban a belső comb a heveder mögé kerül és valamivel erősebben használandó, hogy ez által a ló hátulja ép annyira térjen kifelé, amennyire az eleje befelé fordittatik. Emellett mindkét comb a lovat az előre való mozgásban megtartja. A fordulat bevégezte után a külső szár és comb ellenhatást fejt ki és a lovat egyenes menésre bírja.

62. a) Miben áll a ló hátulja körüli fordulat? b) Milyen vezényszó adatik a ló hátulja körüli fordulathoz? c) Milyen segítségek adandók a ló hátulja körüli fordulat végrehajtásához?

a)-hoz. A ló hátulja körüli fordulat abból áll, hogy a hátsó lábak majdnem helyben lépdelnek, minél a belső hátsó láb a lónak főtámpontját és egyszersmind ama körnek, melyet a ló eleje leír, középpontját képezik.

b)-hez. A ló hátulja körüli fordulatához, ami mindig egy teljes hátrafordulás, ez vezényeltetik: »Röviden hátra arc!«, vagy »Röviden balra hátra arc!«

c)-hez. A ló hátulja körüli fordulathoz az összeszedést és a szársegítséget illetőleg ugyanazon határozványok érvényesek, mint a ló közepe körüli fordításnál, csak hogy a belső comb helyett a külsőt kell a heveder mögé tenni és oly erősen használni, hogy a hátsó lábak mozogva, csaknem egy helyen tartassanak meg. A belső comb a hevederen marad és a hátramászást akadályozza meg.

63. a) Milyen célt szolgálnak az oldaljárások? b) Milyen jármódkban szabad csak végrehajtani az oldaljárásokat és a segítségek alkalmazásánál mit kell a lovasnak szem előtt tartani?

a)-hoz. Az oldaljárások arra szolgálnak, hogy a lovas az egyesített szár és combsegítségekről helyes fogalmat nyerjen. A ló ezáltal fokozott engedelmességre szoktattassék és annak lehető kimélet mellett valamennyi csuklójában a szükséges hajlékonyság szereztessék meg.

b)-hez. Az oldaljárásokat csak lépésben szabad végbevenni. Valamennyi oldaljárásnál a ló elejének mindig megfelelően meg kell előznie a hátulját. A ló az oldaljárások előtt helyesen szárban kell hogy legyen és sohasem szabad azt az oldaljárásokra erős segítségekkel kényszeríteni. Mindig szem előtt kell tartani, hogy a lovat főleg a száruk vezetik és a combok azokat csak támogatják, továbbá hogy egyik oldaljárásnál sem szabad csupán csak az egyik combnak hatni, mert ha egyik comb a lovat oldalt hajtja, a másikkal azt az oldalt felé való sietésben gátolnia kell. Ha pedig a ló magát visszatartja, úgy azt előre kell ösztönözni. A lovas felsőtestének a mozdulatot követnie kell és sohasem szabad az oldalra való ösztönző comb felé csüngenie.

64. a) Milyen legyen a ló test állása a »vállat be« gyakorlatnál? b) Milyen vezényszóra kezdődik, illetőleg végződik a vállat be gyakorlása? c) Milyen segítségek adandók ezen gyakorlat végrehajtásához?

a)-hoz. A vállat be gyakorlatnál a ló eleje 1 lépésnyire befelé fordítatik, a belső lábak egymás elé lépnek. Nagy körben a belső hátsó és a külső első láb körülbelül ugyanazon körvonalon jár, a fal mellett a belső hátsó láb majdnem ugyanazon vonalon lépdel, melyen a külső. Ha a ló eleje jobban befelé állítottatik, vagy hátsó része jobban kifelé nyomatik, akkor a hátsó lábaknak lépései igen nagyok lesznek, a ló belső hátsó lábát nem képes eléggé maga alá venni, az elejére támaszkodik és ezáltal ahelyett, hogy a hátulja hajlékonyá válnék a vállai merevítettnek meg, emellett a ló hajlandó merev derékkal járni.

b)-hez. A vállat be gyakorlásához ez vezénylendő: »Vállat be!«

c)-hez. A vállat be gyakorlásához a fej állás a belső szárnak erősen meghuzása által kissé fokoztatik és a ló eleje megfelelően befordítatik. A külső szár ezen állásnak mértékét határozza meg, a belső comb a hevederre fektetve az oldalt lépdelést eszközölteti és a homoru hajlást elő segíti, a külső comb a heveder mögé fektetve kiszabja, hogy mennyire szabad a ló hátuljának kitérni és a lovat, ha az magát visszatartja, előre nyomja. Az egyenest állításhoz a belső szárnak megeresztése és a külsőnek erősebb meghuzása a lovat arra bírja, hogy fej állását az oldal felé csökkentse és az oldal járással felhagyjon. Egyidejűleg a belső comb hatása is némileg csökkentetik, a külső comb az érzést megtartván, a heveder mögött marad.

65. a) Milyen a ló testállása a féloldalzásnál? b) A féloldalzás milyen vezényszóra történik, miként hajlandó végre és ahhoz miként és milyen segítségek alkalmazandók?

a)-hoz. Féloldalzáskor a külső lábak a belsőkön némileg tullepnek, a belső első és a külső hátsó láb meglehetősen egy vonalon járjon és ügyelni kell arra, hogy a ló belső oldala kissé homoruan meghajolva legyen.

b)-hez. Féloldalzáshoz ez vezénylendő: »Féloldalzás középből!« Erre a lovas »középből« fordít, még három lépést egyenest előre lovagol és azután a lovat a hosszú fal közepe felé irányítja úgy, hogy a ló eleje ahhoz közelebb legyen, mint a hátulja. Ezen rézsut vonalon vezet a lovas lovat a hosszú fal közepe felé fokozott mellső fejtartással és a külső combot a szükség szerint a heveder mögé fekteti. A külső comb a lovat oldalvást lépdelésre

ösztönzi és a külső szár kitartása mindig készen áll a lónak előre nyomására és a far előre jutásának meggátolására. A belső szárnak a comb hatását támogatnia kell, hogy a ló elejét állandóan az előre menésben tartsa meg.

66. a) Milyen a ló testállása a farat be gyakorlatnál? b) Milyen vezényszóra kezdődik, illetőleg végződik a farat be gyakorlása? c) Milyen segítségek adandók a farat be gyakorlat végrehajtásához?

a)-hoz. Farat be csak az egyenes vonalon gyakorolandó. A ló hátulja ennél kissé a belső oldal felé állítandó, úgy hogy a külső hátsó és a belső első láb ugyanazon vonalon járjon. Ha a ló hátulja jobban befelé állítatik, akkor a ló elveszti tartását és a külső hátsó láb nem léphet egykönnyen a ló súlypontja alá.

b)-hez. Farat be gyakorlásához ez vezénylendő: »Farat be!« a megszüntetésére »Egyenest!«

c)-hez. A lovas mindennek előtt biztosítja a fejtartást a belső száron, minél a külső egy kissé kitart. A külső comb az oldalt lépdelést eszközölteti. A belső szár folytonosan a ló elejét vezeti, a belső comb azt támogatja és a lovat akadályozza abban, hogy farát a kelleténél beljebb állítsa. A szögleteken való átlóvagláskor a ló elejének kell előre mennie és legelőbb fordíttatnia. Az egyenest állításhoz a belső szárnak és a külső combnak esőkkendő hatása, a külső szárnak kitartása és a belső combnak felfelé hagyása a lovat az egyenes járásra bírja.

67. a) Miként kell a ló lábainak helyeződnie az egész oldalzásnál? b) Milyen vezényszóra kezdendő, illetőleg végzendő az egész oldalzás? c) Miként és milyen segítségek adandók az egész oldalzashoz?

a)-hoz. Egész oldalzásnál a külső lábak a belsőkön átlépnek az első és hátsó lábak párhuzamos vonalakon járnak, a ló előre egyáltalán nem, hanem csakis oldalt megy.

b)-hez. Az egész oldalzás a következő vezényszóra kezdődik: »Oldalzás jobbra (balra)« Indult!« Az oldalzás megszüntetésére »Állj!« vezényeltetik.

c)-hez. Az egész oldalzashoz a ló kissé előre mozgásba hozatik, azután a belső szárral az eleje amaz oldal felé for-

díttatik, amely felé oldalazni akarunk és a külső comb kissé visszatartott száruk mellett a heveder mögé fektettetik, hogy a lovat oldalvást hajtsa. A belső comb gondoskodik arról, hogy a ló hátra nem húzódjék és támogatja a belső szár hatását, hogy a ló eleje mindig elől járjon.

68. Milyen segítséget kell adni a lépésből és milyent a helyből ügetésbe való átmenethez? b) Mi által tarthatja fenn a lovas az ügetés egyenlő ütemét?

a)-hoz. A lépésből ügetésbe való átmenethez ugyanazon segítségek adandók, mint a lépésben való meginduláshoz, csak hogy valamivel fokozottabb mértékben. Helyből ügetésbe való meginduláshoz a ló előbb lépésbe elindíttatik, ez a segítség mindjárt addig fokoztatik, míg a ló az ügetést meg nem kezdi. A felső testnek emellett a mozdulatot követnie kell és se előre, se pedig hátra esnie nem szabad.

b)-hez. Egyenlő könnyed szárvezetés és nyugodt ülés fenntartja az egyenletes ütemet. Ha a ló siet, akkor a szár meghúzása által, ha elmaradozik, akkor mindkét comb fokozott hatása által tartandó meg egyenlő ütemben.

69. a) Ügetésben hogyan kell a fordulatoknál és szögleteknél a segítséget alkalmazni és mire kell a lovasnak figyelemmel lenni? b) Ügetésben melyik gyakorlat igen hasznos a lovasra és a lóra egyaránt?

a)-hoz. A fordulatoknál és a szögleteknél ügetésben ugyanazon segítségek alkalmazandók, mint lépésben. A felső testet kissé jobban a belső oldalra kell tartani és főleg arra kell figyelni, hogy a járás mindig tiszta és az ütem egyenletes legyen.

b)-hez. A lovasnak és a lónak igen hasznos gyakorlat az ügetés nagy körben. Ez képezi minden nagyobb mérvű hajlékonyság, valamint a ló elejének hátulja körüli könnyű fordulásban való gyakorlottság alapját és nagyon jó előkészítés a vágtahoz.

70. Az ügetésből lépésbe való átmenethez és a megálláshoz milyen segítségeket kell alkalmazni?

A lépésben való átmenetre és a megállításhoz ugyanazon segítségek alkalmaztatnak, mint a lépésből való meg-

állításához. A comb mindaddig a ló mellett marad, míg az lépésbe át nem ment, illetve meg nem állt, mire a kezek és a combok engednek.

71. Milyen segítségeket kell alkalmazni az ügetésből rövid vágatába való beugratáshoz és mire kell a lovasnak figyelemmel lenni?

Ügetésből rövid vágatába való beugratáshoz a lovas lovát egyenest állított löfej mellett mindkét szárral a külső hátsó láb irányába visszatartja, anélkül, hogy az ügetés ütemét megrövidítené, vagy gyorsítaná. A belső comb érzésben a hevederen marad, a külső kissé erősebben helyeztetik a mögé és a ló mindkét combbal előre ösztönöztetik. Mihelyt a ló az első ugrásra készül, a lovasnak a kéz megeresztése által meg kell engednie, az előrehaladást. Különösen figyelni kell, hogy a lovak folyékonyan, nyugodtan és jó tartásban kezdjenek vágatolni, se vissza ne tartsák magukat, se az ügetés ütemét ne sebesítsék; főként pedig el ne rohanjanak.

72. Milyen segítségek alkalmazásával ugratja be a lovas a lovát rövid vágatába a) helyből és b) lépésből?

a)-hoz. Helyből való beugratáshoz a ló először lépésben elindítatik és rögtön ezután adatik a rövid vágatához való segítség.

b)-hez. Lépésből való beugratáshoz ugyanazon segítségek alkalmazandók, mint a beugratáshoz ügetésből. Ugyelni kell arra, hogy a ló hátulja a heveder mögé helyezett külső comb nyomásának ne engedjen tulságos mérvben, továbbá, hogy a lovas a helyes ülést megtartsa és a hibáztató letekintést a belső oldal felé elkerülje.

73. a) Miként ismeri fel a lovas azt, hogy a ló jobbra vagy balra vágat-e és miként, hogy az keresztben jár? b) Ha a lovas észreveszi, hogy a ló hamisan vágat vagy keresztben jár, mit kell tennie? c) Mi által tarthatja fenn a lovas a rövid vágat egyenletes ütemét?

a)-hoz. A lovas azt, hogy ló jobbra vagy balra vágat-e, úgy ismeri fel, ha megfigyeli, hogy saját testének melyik oldala löketik előre és fölfelé. Ugyanazon az oldalon vannak elugrásban a ló lábai is. Ha ellenben ülésben igen kellemellen és szabálytalan lökéseket érez, akkor a ló keresztben jár.

b)-hez. Mihelyt a lovas észreveszi, hogy ló hamisan vágat vagy keresztben jár, azt ha egymaga gyakorol, ama jármódba kell vennie, amelyből vágatolni kezdett és újból be kell ugratnia. Ha pedig több lovas egyidejűleg vétetik elő, akkor a lovat ügetésbe kell vennie s ebből nyugodtan újra be kell ugratnia.

c)-hez. Nyugodt ülés, a szárnak váltakozó megeresztése és meghúzása, végre a comb segítségek ismétlése olyankor, mikor a ló vágat csökkenteni akarja, fenntartja az egyenletes ütemet és előmozdítja a mozgás könnyed és helyes voltát.

74. a) Milyen segítségekkel kell a fordulatokat és a szögleteket rövid vágatnál átlovagolni? b) Milyen segítségeket kell adni a rövid vágatból lépésbe való átmenethez, illetőleg a megálláshoz? c) Milyen segítségeket kell adni a rövid vágatból ügetésbe való átmenethez?

a)-hoz. Rövid vágatnál a fordulatok és szögleteknél ugyanazon segítségek alkalmaztatnak, mint lépésben, csak hogy a külső combnak a heveder mögé fektetve kissé erősebben kell hatnia, hogy a ló hátuljának kellő tartást adjon.

b)-hez. Rövid vágatból az átmenet lépésbe és megállítás ugyanazon segítségekkel hajtatik végre, mint az ügetésből. A felsőtestnek egyenes tartását meg kell őrizni.

c)-hez. Rövid vágatból az ügetésbe való átmenethez a ló mindkét szár fokozott meghúzása által — aminél a belső szár jobban hat — adandó a segítség. A combok emellett csupán annyira szoritandók a lóhoz, hogy az a fokozott fejtartás mellett magát vissza ne tartsa és hogy a helyes ütemet mindjárt föl vegye.

75. a) A felkantározott lovon, csupán feszítő zabla szárrakkal csak hol lovagolunk és mily céllal? b) Ha azt akarjuk, hogy csak feszítő szárrakkal történjék a vezetés, mily vezényszó adandó? Ily esetben ha szükséges, melyik kar igazítja a szárrakat?

a)-hoz. Csupán a feszítő zabla szárrakkal csak a lovardában lovagolnak, két esetben: vagy avégett, hogy a

lovas a feszítő zablával való vezetésben oktatassék és annak hatása neki megmagyaráztassék, vagy pedig avégett, hogy a fiatal ló idomításának befejezése céljából e száruk hatására teljesen engedelemessé tétessék.

b)-hez. Ha azt akarjuk, hogy csupán a feszítő zablaszárakkal történjék a vezetés, »csikózabla szárait meg-ereszteni!« vezénylendő. Ha a csikózabla szárait újból kézbe akarjuk véteni, ez vezénylendő: »Csikózabla szárait kézbe!« Valahányszor az szükségessé válik, a lovas jobb kezével igazítsa meg a szárait, hogy a ló mindig helyesen álltva és az előforduló fordulatokra előkészítve legyen.

76. Milyen szárségség adandó a jobbra, illetőleg balra fordításhoz, lovábbá a rövid vágta való beugratáshoz, ha csupán feszítő zablaszárakkal vezetünk?

Jobbra fordításhoz a bal kéz kisujjával a szükséghez képest a jobb csipőhöz közeledik annyira, hogy mindkét feszítő zablaszár, mégpedig a jobb nagyobb mértékben, hatásba lépjen. Balra fordításhoz a bal kéz a bal csipőhöz közeledik, mely alkalommal a kis ujj a csipő felé fordítottatik és a bal könyék kissé hátra vonatik. Ezáltal mindkét szár hatásba jut, mégpedig a bal nagyobb mértékben. A kéz minden fordulat után ismét egyenest állítandó. A rövid vágta való beugratás végett a balkéz némileg a külső hátulso láb felé visszatartatik, minél a kéz ez utóbbi irányában kissé hátravonatik.

77. Miként történik mindkét kézzel való vezetés a felkantározott lovon?

Rendszerint mindkét kézzel kell vezetni. A balkéz éppen úgy vezet, mint csupán feszítő zablaszárakkal. A csikózablaszárak, melyek mindegyikének egyenletesen kell közreműködni, csak a feszítő zabla hatását mérsékeljék és támogassák.

78. Mit nevezünk nagy négyszögnek és az abba való lovaglásnak mi a célja?

Nagy négyszög gyanánt egy 200 lépés hosszú és 100 lépés széles derékszögű négyszög tűzendő ki lehetőleg sík talajon. A nagy négyszögben való lovaglás célja, hogy a lovas ülése a fokozott jármódokban megszilárdíttassék az

előírt ütemek betartása, valamint a kard használata minden jármódban gyakoroltassék, továbbá, hogy a lovak szabad mozgása kifejlesztessék.

79. Miként eszközlendő a »könnyű lovaglás«?

A lovardán és nagy négyszögön kívül ügetésben a lovasnak mindig könnyen kell lovagolnia, hogy a mozgást mint magára, mint pedig a lóra megkönnyítse. Könnyű lovaglásnál a lovas kissé előrehajlított felsőtesttel a kengyelekbe áll s akként emelkedik fel a nyeregből, hogy a lónak minden második lökését kikerülje. A földolog, hogy a lovas minden megeröltetés nélkül magát rigatni engedje. A mozdulatot anélkül, hogy azt megelőzné várja be. A nyeret csak kevésbé érintse. Térdei nyugodtan a nyereghez zárkózva maradjanak. Lábai hajlékony lábcsuklókkal a kengyeleken nyugodjanak. A hát meggörbítése a vállak felhuzása, a könyök kidüllesztése és mozgatalása, a sarvak felhuzása és az alsó test behuzása nagy hiba. Gyöngé ügetéssel bíró lovaknál elégséges, ha a lovas kissé a kengyelekbe áll és ülőcsontjaival nem nehezedik egészen nyeregre.

80. Az ugratásnál a lovasoknak milyen szempontokra kell figyelemmel lenni? (Miként történik az ugratás?)

A lovas minden akadálnak egyenesen egy kijelölt pontra nyugodtan és az elrendelt ütemben lovagoljon neki, az akadálytól néhány lépésnyire engedje meg lovának, hogy ütemét tetszése szerint fokozza. Vágtában nem szabad a lovakat tulságosan kergetni, mert akkor nem lesznek képesek maguknak az ugrást kellőleg beosztani és vagy meghökkennek az akadály előtt, vagy pedig a magas ugrásoknál elesnek. Teljesen a lóra bízandó, hogy melyik lábbal kezdje meg a vágat. Nagyobb árkoknak, vagy ha a sorompó mögött árok van, ennek is kissé erősebben kell nekilovagolni. Ha ellenben a sorompó előtt van egy árok, akkor biztosabb a kevésbé sebes nekilovaglás. Közvetlen az akadály előtt a támaszkodás fenntartása mellett teljes szabadság adandó a lónak. Az elugrás után megengedendő, hogy nyakát a szükséghez mérten kinyujthassa. E célból a lovas a szárukakkal akként engedjen, kezeit a ló nyakán előreecusztatva, hogy a lovat se ugrás közben, se a földre

éréskor a szárakkal ne zavarja. Az ugrás befejezése után kezeit puhán a szabályszerű tartásba visszaveszi. Ha a ló elesik, a lovas igyekezzék a kengyelből és a lótól szabadulni, anélkül azonban, hogy a kantárszárakat eleresztené.
